Ч. 241 (14.785). Львів, неділя 31. жовтня 1937 Opłata pocztowa uiszczona gotówką. Рік LVIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ ВРАНЦІ.

РЕДАКЦІЯ Й АДМІНІСТР.: ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. II. ПОВ.
Телефон Редакції й Адм.: 229-41
Телефон Друкарні 229-26
Адреса для телегр.: Діло Львів
Конто: П. К. О. Львів 504.060.
„ Банку Чеських Легіон. Прага „Діло".
Рукописів не звертаємо.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно . . . . . 5.00 зол.
Чвертьрічно . . . . 15.00 „
Піврічно . . . . . 30.00 „
Річно . . . . . 60.00 „
В АМЕРИЦІ 1.50 ДОЛ., У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 30 КОР. Ч., У ВСІХ ІН. КРАЯХ 7.50 ЗОЛ. П.
ОДИН ПРИМІРНИК 20 сот.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ.

СУЧАСНИКАМ.

ИДЕМО НАЗУСТРІЧ ДНЯМ. ЯКА СУДИЛА ДОЛЯ
ДІЙТИ НАМ НА МЕЖУ ЖОРСТОКИХ НАШИХ МРІЙ
ЯКА ВОЛОШКА Й МАК З ПОТОПТАНОГО ПОЛЯ
НАМ БЛЮЗИ ЗАКВІТЧА? І СУДЖЕНИЙ ЯКИЙ

З НАС ЖЕРЕБ КОЖНОМУ, ХТО, НІЖНІСТЮ НЕ ВПИВШИСЬ,
В ДАЛЕКИХ ПРОЧУВАНЬ ЗАСЛУХАНИЙ ЛУНУ,
КОМУ НЕВТИШНО БЕ ВАЖКОЮ КРОВЮ ЖИВЧИК
І БЛИСКОМ ПРОТИНА ХМУРНУ ДАЛЕЧИНУ

ГНІВЛИВИЙ ПРИВИД ДНІВ, ЯК НАМ РВУЧИ ВОЛОССЯ,
НАВКОЛО ПРОНЕСУТЬ СВІЙ НАВІЖЕНИЙ РЕВ
НЕБО КОЛЮЧИ КОРІННЯМ ДЕРЕВ,
ПРОРИЮТЬ ЗЕМЛЮ ЗНОВ ТА ЗНОВУ ЩЕДРО ЗРОСЯТЬ?

ДЛЯ НАС, ЩО СТОРОЖКО ЗРОСТАЄМ, БЕЗ ОМАН,
ЯКИМ РАМЕНА ЧАС ЩОДНЯ ЗАЛІЗОМ ЧАВИТЬ,
БІЙЦЯМ МІЖ ЗРИВАМИ И УДАРАМИ ДВОМА,
ДАРЕМНІ ЛАШТУНКИ ЗРАДНОЇ ТИШІ. НАВІТЬ

РОЗКВІТЛИЙ ВИШНЕЮ ДИТЯЧИЙ ТЕПЛИЙ СМІХ
НЕ ВТИХОМИРИТЬ НАС, СУВОРИХ І НЕЩАДНИХ,
— У СКРОНІ ЗАВЖДИ БЕ ТОЙ САМИЙ КРОВИ БІГ
І ГОСТРОЗОРОСТИ НІЯКА СИНЬ НЕ ЗРАДИТЬ.

В НЕЗБОРНІЙ ГРІ УЯВ, ЗАДИХАНІ, ЩОДНЯ
МИ ТИСНЕМ ДО ГРУДЕЙ СВОЮ НЕВИДНУ ЗБРОЮ
І КОЖНОМУ ІЗ НАС ТАКА ТЕПЕР ЧУДНА
ВИСОКА СИНЯВА ДОСТИГЛОГО СПОКОЮ,

І ПРОМЕНІ ЯСНІ, І СКОЛИХ СОННИХ ВІТ,
ДАРЕМНИЙ АРОМАТ ДОЛОНЬ МЯКИХ І НІЖНИХ,
КОЛИ В ДАЛЕЧИНІ НАМ ТІЛЬКИ ПИЛ І ПІТ,
ПІД НЕБОМ ДИМНИМ ШКУР НАТЕРТИХ ЗАПАХ МЛІСНИЙ

УТОМА НА ШЛЯХАХ, І ОБРІЇ В ОГНІ,
І СПРАГА НАВІСНА, ЩО ВЯЛИТЬ ГОРДУ ВОЛЮ,
І СТЯТІ ЩЕЛЕПИ, ОЧЕЙ ГАРЯЧИХ ГНІВ, —
ІСТОТА ВСЯ В ПРОСТІР НАПРУЖЕНА ДО БОЛЮ...

КОМУ З НАС СУДЖЕНО КРІЗЬ БУРЮ ТА КРУТІЖ
НЕЗАТОРКНУТИМ ПРОЙТИ. КОМУ З НАС БУДЕ ДАНО
ЗНОВ ВИНЕСТИ ТАВРО ВОГНЮ ТА ГУРАГАНУ
НА СПАЛЕНІМ ЧОЛІ, І РОЗГУБИВШИ СКРІЗЬ

ПО ЗОРАНИХ ПОЛЯХ СВОЇХ МІЛЬЙОННИХ ДРУЗІВ,
ПІДНЯТИ И ПОНЕСТИ ЗІМЯТИЙ БОЄМ СТЯГ
ЇХ СЛІВ ТА ЇХ БАЖАНЬ, ЗАВМЕРЛИХ НА УСТАХ
В НЕСПОВНЕНІЙ ЖАЗІ, У НЕДОПИТІЙ ТУЗІ?

Сплатімо великий довг!

„Нема більшої любови, як та, коли хтось життя своє віддає за братів своїх!"

Так — за Святим Письмом — годиться сказати про Тих, що лягли за рідний край і нарід.

Та чи не можна сказати так і про тих, що сили свої і здоровля своє віддали за нас? Віддали — і живуть, животіють між нами, звичайно в злиднях, у холоді й голоді, бо й заробити не годні, будучи або калiками без рук і без ніг, або важко хворими від ран...

ЦЕ УКРАЇНСЬКІ ІНВАЛІДИ.

Є їх ще понад дві тисячі людей. Щоб забезпечити їм найскромніший прожиток, треба мати понад сто тисяч золотих річно. Нашим моральним обовязком є зложитися на цю суму — і на ще більшу.

Іде місяць — листопад...

У цьому місяці згадаймо тих, що не жалували здоровля й віддали його за свій нарід! І не жалуймо жертви на ту благородну ціль!

Нехай посилиться жертвенність на українських інвалідів! Ніхто не сміє відмовитись від помочі українським інвалідам у Листопаді. Бо це їх місяць — Листопад...

Вони ждуть на нашу поміч, вірять у неї...

І подамо їм помічну руку — не як милостиню, тільки як скромну сплату Великого Довгу...

Цього вимагає наша честь перед нами самими і перед світом!

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ДОПОМОГИ ІНВАЛІДАМ У ЛЬВОВІ.

ІДЕАЛ ТА ВІРА.

Львів, 30. жовтня 1937.

Рік за роком минає, колишнім молодим хлопцям іней уже посріблив голову та волос прорід, колишні старші провідники здебільша в могилу лягли, і спомин щораз блідший в уяві колишніх творців та учасників подій. Обриси колишніх реальних образів розпливаються у притупленій памяті. І разом із тим щораз яскравіше виступають обриси невхопної, але тривкої невмірущої Ідеї.

Істнує ціла наука про ідеї, істнують точні дефініції, що таке ідея та що конкретна програма, що спільне між ідеєю і політикою та чим ріжняться ці два поняття. Але мабуть важко найти другий у світі нарід, де так виразно, як у нас, українців, видно булоб, що не треба ніяких учених формул на те, щоб знати і відчувати, яка великанська ріжниця буває між світом дійсности та світом ідей та що значить рахуватись із реальною дійсністю та що — леліяти в душі давній Ідеал! Коли знає анальогії історія визвольних рухів ріжних народів, щасливих і сильних після того, як здобули свій Ідеал, то на українському прикладі теперішні й будучі історики національних рухів можуть ще раз вчити всіх недовірків, що щойно спільний національний Ідеал перетворює етнічну масу у свідому своєї нерозривної спільноти — націю.

Живемо у часах, коли дехто починає оспорювати вже й само право українців до їх національного Ідеалу. Гадаємо, що з усіх безнадійних справ, засуджених на неминучу програну, боротьба проти права до ідеалу — найбільш безнадійна. Коли не можна від нікого, що хоче жити, вимагати самогубства, то й не можна від народу, який зараховує себе до народів живих, жадати, щоб він вирікся свого Ідеалу! Коли окрема сіра людина мало вартна, якщо обмежується до того, щоб вставати рано, їсти, журитись і тішитись маленькими справами свого маленького гуртка, та лягати спати, щоб другого дня робити те саме, без ніяких дальших цілей у свому житті, без ніяких глибших заінтересувань до чогось, що не звязане з хлібом, з матеріяльною екзистенцією, — то що вартний нарід, який істнує без мрій, осяйних вірою у щось далеке у світі матерії, але близьке й рідне у світі духа?!

Від перших проблисків національного пробудження, український нарід Галичини, що ще вчора виконував на панських ланах панщину, видвигав у першому маніфесті Галицької Руської Ради ідеал національної спільноти та — блиэжче ще неокресленої — національної свободи. Одночасно на Наддніпрянській Україні поет, що вродився кріпаком і не дожив скасування панщини, ідеал волі підніс до таких висот, до яких думку і слово може підносити тільки ґеній. І від того часу стомилевими кроками здоганяв і здоганяє український нарід інші народи культурного світа, свідомі своєї вартости і своїх цілей. Стомилевими кроками йшла українська політична думка — від дат скасування панщини до дат 1-ого листопада у Львові та 22. січня у Києві.

Минулися ті дати, як виразники певних конкретних політичних подій. Прийшли дати інші, що змінили політичну мапу українських земель та встановили іншу дійсність. Але залишились дати, як виразники певних Ідеалів.

Виринали і ярко блистіли та занепадали і бліди ідеї. Але й поміж ідеями є такі, які встоялися проти всіх бур і негод, що стрясали долею держав і народів світа. І є між ними Ідеал Волі; він був, є і буде, бо він незалежний від політичних обставин ані найбільших змін і потрясень.

Ідеал Волі є звязаний з Ідеалом Віри. І коли жива, творча, повна розвоєвих сил нація не може виректись свого Ідеалу, то так само не може вона виректись своєї віри в Ідеал.

Польсько-українські переговори у листопаді 1918 року.

Цей огляд польсько-українських переговорів у днях від 1.—21. листопада 1918 року у Львові зладжений на підставі книжки О. Кузьми „Листопадові дні 1918“, Львів 1931. Зазначуємо, що ввесь огляд — це самі цитати зі сторінок: 82—85, 106—111, 125, 227, 337—348 та 380—391 названої книжки, так, що теж крім підтитулів не додали ми до того тексту буквально ані одного нового слова.

Редакція.

НАВЯЗАННЯ ПЕРЕГОВОРІВ І ПЕРШІ ДНІ ПЕРЕВОРОТУ.

Під вечір 1. листопада 1918 зібралася на засідання Українська Національна Рада, якої президія доповнилася представником українських соціял-демократів, д-ром Львом Ганкевичем, що став третім заступником голови.

Заки приступлено до денного порядку, зголосилася польська делегація під проводом краєвого маршала Незабітовського. В склад делегації входили члени краєвого виділу д-р Домбський і гр. Козебродзький та рад. краєвого виділу Савчинський. Делегацію прийняв у присутності цілої Національної Ради заст. голови Ів. Кивелюк. Провідник делегації Незабітовський заявив:

— Після того, що сталося, нашим обовязком було тут прийти до вас, щоби шукати шляху до якогось порозуміння та наладнати мирні взаємини між українським і польським населенням. Заки спір між обома народами вирішать ті, що рішають про долю світа, себто побідні держави Антанти, мусимо припинити дальший пролив крови, який вже розпочали деякі шалені голови з нашого боку. Серед пануючої атмосфери назбиралося багато пального матеріялу і може прийти до загального вибуху, а це було би великим нещастям для краю.

Перший відповів рад. Кивелюк, зазначуючи, що львівський переворот стався в імя признаного цілим світом принципу самовизначення на своїй національно-етнографічній території. Бо що Вам, панове поляки, належиться — говорив він — є й нашим правом. Розуміється, що дорога до порозуміння між українським і польським народом стоїть отвором, однак під умовою, що поляки признають суверенність проголошеної ще дня 19. жовтня Української Держави на етнографічних українських землях Австро-Угорщини. Війська Української Національної Ради закріпили волю українського народу в столиці краю. Вашим першим обовязком є здержати виступи „шалених голов“ проти українського війська. Саме тепер від вулиць Городецької і Сапіги наступають польські відділи зі зброєю в руках. Вплиніть на них, а тоді прийде до порозуміння в справі повного збереження ладу, вдержання нормального життя та забезпечення повноти прав усіх національних меншостей!

Член Ради, ред. д-р Лозинський зазначив, що передумовою наладнання добрих відносин є вдоволяюча відповідь на запит: чи поляки признають право самовизначення українського народу на українських землях бувшої Австро-Угорщини та чи Східна Галичина по Сян з Лемківщиною є тою територією, на якій нашому народові прислугує повне право самовизначення? Навязуючи до натяку делегації про можливість проливу крови, д-р Лозинський звернув увагу, що ще 19. жовтня візвано всі національні меншости, головно поляків і жидів, вислати своїх представників до Української Національної Ради, але польські громадяни цього не зробили. Навпаки, тиждень пізніше створили Польську Ліквідаційну Комісію в Кракові, яку рішено на день 1. листопада перенести до Львова, розтягаючи її владу на цілу Галичину. Ця комісія приписує собі повноту влади, іменує урядників, видає розпорядки, які нехтують право української нації. Сьогодня, казав промовець, ми перейняли владу в столиці і краю зовсім легально, спираючись на прийнятих цілим світом засадах Вільсона і на маніфесті монарха розпадаючоїся Австрії.

На те член бувшого краєвого виділу д-р Домбський відповів: „Мушу щиро признати, що поведінка української влади дотепер була вповні поправна, що лад збережено, що ніяких виступів проти членів польської нації не було. Ми прийшли сюди вправді самочинно, без ніяких мандатів, але всеж таки ми є поляки і когось репрезентуємо. Як прийдуть польські посли, тоді буде вже законна репрезентація. Покищо пропонуємо українцям створити за взаїмним порозумінням такі умови, щоб ішло нормальне життя, щоби не допустити до вибуху нагромадженого пального матеріялу. Тому нехай делегація Ради з одної сторони, а краєвий виділ і заступники управи міста з другої зійдуться на нараду задля порозуміння“.

Член Ради д-р В. Охримович зазначив, що українці поводилися вповні льояльно супроти поляків, запросили їх до участи в Українській Національній Раді, однак нас зігноровано. Хочемо зберегти лад, оминути розлив крови, але чи й поляки хочуть того? Якщо так, то просимо вас: 1) негайно видати успокоюючу відозву до польського населення і 2) аделегувати своїх представників як членів Української Національної Ради.

На те д-р Домбський заявив, що відозва є приготована і буде оголошена якнайскорше.

Опісля рішено, що на другий день в год. 10. рано зберуться представники обох сторін, української і польської, на спільну нараду, щоби взаїмно порозумітися і наладити нормальне життя.

На тому засіданню Української Нац. Ради д-р Степан Федак реферував про наради з представниками міської управи. А саме д-р Стеслович в імени міської управи ставив такі домагання: 1) звільнити магістрат від військової обсади та усунути скорострільи, 2) дозволити на свобідний доступ до бюр магістрату всім урядовцям і публиці, 3) оскільки можливо, дозволити на функціонування міського трамваю, 4) дозволити на засідання міської ради, 5) зняти з ратушевої вежі українські прапори. Якщо ті домагання будуть сповнені, розпічнеться правильне урядування міської управи.

Після довшої дискусії Українська Нац. Рада з огляду на конечність функціонування міських апровізаційних бюр, рішила старатись уможливити наладнання нормального урядування міських органів, оскільки, розуміється, позволить на те воєнне положення. Однак комендант українських військ от. Вітовський заявив, що покищо військовий інтерес не позволяє на необмежений рух в магістраті. Буде це можливе аж тоді, коли українська влада в місті буде безсумнівно закріплена...

ДРУГА СТАДІЯ ПЕРЕГОВОРІВ ТА СПІЛЬНА ВІДОЗВА.

Польські громадянські і політичні діячі, заскочені ненадійно фактами, що зводили нанівець їхні пляни щодо Східної Галичини, розпочали зручну політичну гру, що мала на меті поставити існування української державности на цій землі під знак запиту і проволікти збройне вирішення справи аж до часу, коли обставини зложаться для них корисніше. Рахуючись зі своїм некорисним положенням на самому початку, вони вдалися з українцями в переговори, розпочинаючи їх дуже хитро. З першої розмови бувшого краєвого маршала Незабітовського та кількох представників польського громадянства з членами Української Національної Ради виходило, що вони тимчасово, до міжнародного мирового конгресу, готові признати українську державну владу, видати для польського населення успокоюючу відозву і взагалі довести до порозуміння між обома народами, що заселюють столицю краю. На тій основі Українська Національна Рада вислал в суботу 2. листопада передполуднем своїх делегатів на дальші переговори, що відбулися в соймовому будинку.

На цих переговорах явилося з обох сторін багато осіб. З українців, під проводом голови галицької делегації Української Національної Ради, д-ра Костя Левицького, були: д-р Лев Ган[illegible]кевич, д-р Роман Перфецький, д-р Льонгин Цегельський, на короткий час явився теж митрополит Шептицький. З поляків крім членів вчорашньої делегації прийшли вшехполяки д-р Адам, д-р Сталь і проф. Хлямтач, демократи д-р Стеслович і д-р Шляйхер, всі члени Польського Комітету Народового.

Відразу було пізнати, що Незабітовський і тов. усунулися в тінь. Вчорашня польська примирність щезла під впливом найновішої боєвої ситуації у Львові. На перше місце висунулися вшехпольські лідери Адам, Сталь і Хлямтач, які заявили у своїх промовах, що вони не мають права говорити в імени галицьких поляків, бо це належить до польського уряду у Варшаві. Так само не можуть признати Української Національної Ради державною владою, тільки ре-

презентацією українського народу. Вони могли би щонайбільше приступити до утворення тимчасової комісії, зложеної з поляків та українців, яка тимчасово, доки мировий конгрес не рішить про приналежність краю, управляла би цілою Галичиною замісць дотеперішнього австрійського намісництва. Розуміється, що цю плятформу українці відкинули, стоячи на становищі державної самостійности Східної Галичини. Тоді поляки предложили, щоби питання державности Східної Галичини оставити на боці, а зайнятись життєвими справами міста Львова. Населення потребує спокою, порядку і забезпечення поживою, а для переведення цієї задачі слід вибрати польсько-український комітет, зложений по половині з 12 членів. Українці на це згодилися і зараз таки цей комітет вибрано та уложено відозву, яку він мав видати в обох мовах. Текст відозви був такий:

До населення міста Львова!

Горожани!

З огляду на події, які від вчора відбуваються в нашому місті, першою потребою є, щоби безпечність життя мешканців і правильний хід щоденного життя були вдержані. Українці і поляки в зрозумінні цієї потреби і свого обовязку супроти міста ввійшли в порозуміння. На основі цього порозуміння утворено спільний комітет в ціли удержання спокою, порядку і публичної безпеки, а також запевнення апровізації. Вас, громадяни, взиваємо зберегти безоглядний спокій. Як з української так і з польської сторони слід уникати всього, що могло би мати характер якоїнебудь агресивної збройної сили. Щаслива будучність обох народів вимагає, щоби в столичному місті Львові публичний порядок і суспільний лад був безоглядно бережений. Спільний польсько-український комітет буде про це дбати. Вас, громадяни, взиваємо, щоби Ви спокійним поведенням облекшили нам нашу задачу.

Львів, 2. листопада 1918.

Д-р Ернест Адам, д-р Шимон Бернадзіковський, д-р Лев Ганкевич, д-р Ізидор Голубович, д-р Станіслав Домбський, д-р Людвік гр. Козебродзький, д-р Кость Левицький, д-р Михайло Лозинський, д-р Щепан Міколайський, Йосиф Найман, Станіслав Незабітовський, д-р Роман Перфецький, д-р Тадеуш Пілят, д-р Генрик Савчинський, д-р Владислав Стеслович, д-р Стефан Федак, д-р Марцелі Хлямтач, д-р Льонгин Цегельський, д-р Филип Шляйхер, д-р Леонард Сталь, д-р Владислав Яль, д-р Антін Юраш.

Така відозва появилася дійсно на мурах міста, однак, як показав дальший хід подій, вона була безпредметова вже тоді, коли її розліплювали, бо комітет з польської вини розбився.

А тимчасом, щоби припинити розлив крови, постановлено тригодинне примиря, що мало бути вступом до переговорів для довшого воєнного розєму. Просто з наради д-р Сталь удався до польської команди, щоби вона припинила бої.

Однак примиря не було по нутру польській команді.

ЗМІНА ПОЛЬСЬКОГО СТАНОВИЩА.

І польський командант старався доказати, що примиря принесло полякам шкоду, а зате українцям велику користь, позволяючи зміцнити свої загрожені місця.

Аргументи представника польської військовости переконали не тільки членів Польського Народового Комітету, але й тих людей, що підписали польсько-українську відозву. Показалося це на засіданні миротворчого комітету, яке відбувалося вечером у Торговельній Палаті. Перш усього продовжено примиря на дальші 3 години, щоб уможливити дальші наради, на яких польські члени комітету знов змінили своє становище. Адам і Сталь заявили, що спокій в місті залежить від згоди польського війська, якому вони не мають права диктувати. В справі припинення боїв, то польський командант готов згодитися не довше примиря, однак хоче переговорювати в цій справі безпосеред-

но з українським командантом. Українська сторона і на це згодилася, хоч із становища української державности ніякого самостійного польського війська не було. Ще вчора бувший правий маршалок Незабітовський назвав їх „шаленими головами“, а нині вони в очах тих самих людей були вже „польським військом“, що диктує мир або війну.

Переговори обох командантів, при участи також членів комітету, який по правді втратив рацію існування, йшли при сильній агресивности польської сторони. Поляки не числилися зовсім з українськими аргументами і сформулували, чи радше подиктували такі свої точки:

1) Війська обох воюючих сторін опорожнюють негайно публичні і приватні будинки, з виїмком тих, де находяться каси, які охороне дотеперішня залога, доки не утвориться міліція. Перших 50 людей майбутньої міліції охороне ратуш, який не вважається касовим будинком.

2) охорону всяких публичних обектів в місті та публичного ладу віддається горожанській міліції, яку має зорганізувати українсько-польський комітет, причому перших 50 людей для служби в ратуші зложить найпізніше до 10 години після підписання примиря, а опісля ця сторожа остає під приказами президії міста.

3) Українські і польські війська творяться й організуються дальше явно і правно у взаїмній від себе незалежности, в касарнях, приділених їм комісійно. В тій цілі буде переведений за обостороннім порозумінням поділ б. австрійських будинків і обектів на основі рівности.

4) Для припинення й опанування евентуальних рабункових заворушень, яких здавити міліція не булаб у силі, встановлюється команду з двох військових старшин по одному з кожної народности, яка видасть своїм військам приказ, оперті на порозумінні.

5) Важність нинішнього розему входить в життя дня 3. листопада 1918 р. в год. 2 в полудне і обовязуватиме обі сторони впродовж 10 днів, значить до 13. листопада 1918 р. год. 2 попол. зі силою всіх постанов міжнародного права, з правом обостороннього виповідження на 24 год. наперед. На випадок невиповідження розему продовжується його в часі останніх 24 годин на тих самих або нових умовах на дальших 10 днів.

Таких умов українські делегати підписати не могли. Не можливо було приняти особливо третю точку, де говорилося про організацію військ і непризнавання української державної суверенности польським військом. Була це умова правно-державного характеру і тому українська сторона заявила, що мусить предложити справу наперед Українській Національній Раді. Відповідь полякам українські делегати мали дати в неділю, 3. листопада год. 2. попол., а до того часу продовжено примиря.

СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦ. РАДИ.

Над цими предложеннями радила Українська Національна Рада. Вона рішила, що польські умови торкаються двох ріжних справ: а) справи міжнародного уладження відносин між польською й українською державою і б) справи розему між військом української держави і польськими боевими відділами. Щодо першої справи Українська Національна Рада як найвища влада української держави може говорити тільки з рівнорядним польським органом, отже делегацією варшавського уряду. Предложення в справі розему також годі приняти, бо зі задержанням у Львові польського війська признається державу в державі. Після заключення такого розему — говорено на нараді — польське цивільне населення зорганізується в боеві відділи і нападе на державні будинки, щоби зліквідувати українську владу. Міська міліція під орудою магістрату не буде її оборонити, а коли на її оборону виступить українське військо, то проти нього виступить знов польське військо і бої зачнуться на ново, тільки серед обставин для українців далеко більше некорисних. Всеж-таки Українська Національна Рада заявила готовість до дальших переговорів в справі розему і заведення спокою та порядку в місті, а нових доріг порозуміння нехай шукає покликаний до цього спільний комітет при участи командантів.

Цю пропозицію українські делегати передали в означенім часі, в год. 2. по пол. польській стороні. Для дальшої акції в цій справі вони пропонували негайне продовження примиря, щоб даром не лилася людська кров. На це польська сторона відповіла, що це неможливо та що з огляду на неприняття українською стороною польських умов, примиря скінчилось і настав знову стан війни.

Польська військова команда вже рано проклямувала боеву акцію.

НОВІ ПЕРЕГОВОРИ.

Вість про приїзд української делегації з Києва та чутка про сподівану поміч споза Збруча дійшла, розуміється, швидко також і до польського відома і то у хвилини, коли вони були під враженням своїх останніх невдач на боевому фронті. І вже того самого дня в головній команді українських військ явилися представники польського громадянства, проф. Хлямтач і д-р Адам та просили 48-годинного примиря, щоб дати їм змогу порозумітися з Варшавою, а польському населенню по обох фронтах запастися харчами. Крім того передали лист від проф. д-ра Ернеста Тілля з пропозиціями щодо українсько-польського порозуміння у Львові.

Справу передано під розгляд Української Національної Ради з участю представника військової команди. Принціпіяльно і Національна Рада і Начальна Команда стояли на становищі, що польська сторона у военних кроках не уявляє собою регулярного війська, тільки озброєні цивільні відділи, з якими українське військо не може входити в ніякі умови. Інша річ справа потреб польської людности, але припинити военні кроки може виключно українська військова команда, оскільки на це позволяють вимоги стратегічного положення. Тому справу нового примиря полишено до вирішення Начальній Команді а лист проф. Тілля з мировими предложеннями передано делегатам Ради до евентуального зужиткування при переговорах.

Покищо з відповіддю на нові польські мирові пропозиції українці не спішилися. У свіжій тямці були досвіди з мировою тактикою, яка полягала на тому, що цивільна сторона нібито мирилась, а збройна сторона, використовуючи українську боеву абстиненцію, дальше билася.

Український переворот обеднав, як відомо, польське цивільне громадянство по обох боках львівського фронту в два одноцілі табори, що супроти української влади займали однаково негативне становище, хоча держалися ріжної тактики. І польський Народовий Комітет по українському боці і Польський Комітет по польському боці не визнавали української державности у Львові і виступали одноцілим фронтом у спільній акції мирових переговорів з українцями...

УМОВИНИ „ПАЦИФІКАЦІЇ“ МІСТА ТА УКРАЇНСЬКА ВІДПОВІДЬ.

Дня 7. листопада поляки запропонували „пацифікацію“ міста.

В додатковій стилізації остання точка звучала так:

„Не признаемо всіх дотеперішніх розпорядків Української Національної Ради. Для вирішення польсько-українського спору в цілости установиться комісію, зложену з делегатів варшавського і київського уряду, Української Національної Ради й Польської Ліквідаційної Комісії“.

Вже тільки те, що поляки не визнавали дотеперішніх розпорядків української влади, було достаточною причиною, щоби польське мирове предложення дати до актів. А проте Українська Національна Рада, йдучи по лінії відозви, оголошеної 6. листопада шістьма своїми членами як бувшими членами українсько-польського горожанського комітету, взяла згадані польські умовини під наради. Вислідом довгої дискусії було ухвалення у відповідь на польські умовини таких українських умовин:

I. Політична справа

Для вирішення польсько-українського спору в цілости скличеться міжнародню, польсько-українську конференцію, зложену з представників: урядів київського та варшавського, Української Національної Ради і Польської Ліквідаційної Комісії.

Колиб ця конференція не полагодила справи, полагодження її передається загальній міжнародній конферинції.

II. Військова справа

1. Начальна військова управа аж до дефінітивного рішення по думці І. уступу належить до української військової команди.

2. Польська збройна організація має зараз розвязатися.

3. Цивільне населення має бути негайно розброене.

III. Самоуправа міста Львова.

1. Самоуправа міста Львова остае в дотеперішньому складі з тим, що прибічна рада вибирае одного віцепрезидента українця.

Президія ручить, що самоуправа міста Львова не буде вжита проти стану, витвореного Українською Національною Радою.

2. Для бережения порядку і безпеки мешканців міста Львова твориться міліцію, зложену в рівній части з українців, поляків і жидів.

Українські умови, закомуніковані польській мировій делегації, були предметом нарад Польського Комітету Народового, що вів переговори також іменем польських збройних сил. В дні 10. листопада польські делегати зголосили відповідь, в якій Польський Комітет Народовий знову заявив, що не признае з правного боку ні Української Національної Ради ні її розпоряджень. Тому, мовляв, стоїть на становищі чисто фактичнім і обмежується на справи міста Львова. Українські точки І. і III. він приймае. Щодо точки II, Польський Комітет Народо

вий стоїть на цьому, що польська збройна сила у Львові мусить бути задержана.

Отже одинокою спірною точкою була справа польського війська. Українська сторона стояла все на тому, що у Львові і взагалі на українській державній території не може бути польського війська та що збройною силою можуть розпоряджати тільки українці.

Довкола цієї точки й оберталися переважно дальші переговори, оскільки поляки не виступали з предложенням короткого припинення боїв, себто примиря. На точці польського війська поляки були неуступчиві. Та й не диво, — на своєму війську вони будували все інше, а примиря чи розему потребували тільки задля остаточної збройної перемоги.

БЕЗВИГЛЯДНІСТЬ ПЕРЕГОВОРІВ ТА ІНІЦІЯТИВА МИТРОП. ШЕПТИЦЬКОГО.

Всім було ясно, що переговори не доведуть ні до чого. Занадто свіжий і яскравий був приклад Перемищля, в якому швидко після аналогічного замирення зовсім зліквідовано українську владу.

Польська команда дістала вже з Перемишля запевнення відсічі. Командант перемиської залоги полк. Токаржевський повідомив, що в найближчому часі вирушить на Львів і зажадав точного ситуаційного звідомлення, яке йому й вислано дня 15. листопада. Головна річ була в тому, щоби витревати як найдовше.

Посередниками в справі примиря стали несподівано церковні достойники обох обрядів. Підчас звичайних переговорів дня 16. листопада доручено українським і польським делегатам листа, підписаного обома львівськими митрополитами: о. Шептицьким і кс. Більчевським. Лист, писаний на одній картці паперу, містив однозвучне прохання обох церк. достойників, в українській і польській мові, щоби делегати довели до припинення проливу братньої крови. Український текст був такий:

До Високоповажаних Панів, ведучих переговори в Палаті промисловій у Львові.

В імени цілої людности Львова, яка в тих днях тілько терпіла, і в імени любови ближнього, котру проповідуємо, тим спільним письмом звертаємось до Вас, Високоповажані Панове, з тою усильною просьбою: підіть з обох сторін в уступчивости, як далеко лиш можете, здержіть братовбийчі бої і верніть нашому місту та всім мешканцям так бажаний мир, а вдячність міста і наша буде упрошувати для Вас з неба благословенство, обіцяне миротворцям.

Львів, 16. листопада 1918.

Андрій Шептицький, митрополит.

Як можна було надіятись, інтервенція владик обох обрядів в користь мира серед тодішніх обставин не могла увінчатись успіхом, дарма, що заангажувалися в ній аж ватиканські кола. Саме тоді, коли оба владики писали свої мирові листи, на мурах міста появилася польська відозва з підписом „Обивательство мяста Львова". В цій відозві сипались громи на українців за те, що не хотять признати над собою польського панування і відкидають умовини, диктовані їм поляками. Відозва була повна ненависти до українців і кінчилася закликом до поляків, щоб усі як один хопили за зброю і змусили український нарід зректися своєї державности у Львові.

Окрема згадка належиться українській мировій делеґації, що приїздила з польськими парляментарями з польського боку. Була це делеґація українських залізничників, оброблених інж. Гавнером, і їхні домагання йшли очевидно по лінії польських інтересів. До них прилучився добровільно о. Лев Сембратович, обіцюючи Гавнерові зробити зі свого боку все, „щоб скінчити з огидою, якої є свідком."

МІСІЯ ФРАЦУСЬКОГО ПОРУЧНИКА ВІЛЛЕМА.

Польське положення ставало непевним, бо другий день примиря минав, а сподіваної відсічі у Львові не було. Тоді станув полякам в пригоді французький поручник Віллем (Villaime), що в характері представника французької місії з Румунії перебував уже другий день у Львові. За його посередництвом українці згодилися на продовження примиря на дальших 24 годин.

Характеристичним для польської „мирової" тактики є приказ, даний командою польських військ з приводу продовження примиря:

Приказ.

Примиря на тих самих умовинах продовжено на 24 годин. Кінчиться воно рішуче 21. листопада год. 6. рано і з цією хвилею зачинаються невідкличне бої.

Львів, 19. листопада, 8.30 веч. 1918 р.

За згідність: Гарбень, адютант. Мончинський начальний командант.

Для повноти образу польсько-українських військових взаємин з того часу слід згадати ще про одну умову, яку зробили обі противні сторони тогож дня.

В останньому часі, а саме від примиря, ці переговори велися навіть нібито під оком Антанти, яку представляв агент французької місії з Румунії, пор. Віллем, що приїхав з Яс у товаристві поляка Сокольніцького, польського помічника при цій місії.

Перший день свого побуту у Львові (18. листопада) пор. Віллем обертався виключно по польському боці, де інформували його різні польські діячі з головою Комітету Народового Ценським. Щодо польсько-української границі Віллем був зорієнтований своїм першим інформатором Сокольніцьким по лінію Буга і горішнього Дністра. Однак львівські поляки уважали таку розвязку галицького питання національною катастрофою і дальше обробляли Віллема на свій лад, обвантажуючи його своїми політичними арґументами. На 2-ий день, 19. листопада французький аґент приїхав на український бік і зійшовся з представниками української цивільної та військової влади. В державному Секретаріяті закордонних справ він заявив хитро, що приїхав тільки як обсерватор і не має ніяких повновластей до посередництва, однак булоб йому приємно припинити своїм посередництвом пролив крови. В самій спірній справі він очевидячки стояв по стороні поляків, хоч у розмовах з українцями старався це скривати.

19. ЛИСТОПАДА 1918.

Тогож таки дня (19. листопада) українські і польські делегати зійшлися знову на дальші переговори в справі мирного налаштування українсько-польського співжиття у Львові і в краю. Польська боєва сила мала, як сказано, ще від вчора готовий плян загального наступу, а проте польські політики торгувалися на всякий випадок. Подали тепер свої умовини, що були розробленням відомого проєкту, предложеного д-ром Хлямтачем на польсько-українській нараді 2. листопада.

Відповіди на оці польські умовини українські делегати без порозуміння з українським урядом дати не могли. Ходило про таку важну річ, як згоду на істнування польського війська у Львові та на українсько-польську кондомінію в цілому краю. Однак з мирного тону дискусії на тему залишення польського війська у Львові, розуміється, в обмеженому числі та після заприсяження на вірність українському урядові, поляки винесли чомусь враження, що українці схильні прийняти їхні умовини, хочби змодифіковані. Вони й взялись навіть виладжувати подрібний проєкт довшого розему, що мав стати предметом дальших нарад. Пустили навіть по місті поголоску, будьтоби українці вже хотять замиритись. На ділі українські делегати нічого не обіцяли, крім цього одного, що свою відповідь дадуть після порозуміння зі своїм урядом на другий день.

В тій справі відбулися в днях 19. і 20. листопада ради українських державних секретарів при участи д-ра Р. Перфецького і д-ра М. Лозинського, як делегатів до переговорів з поляками, та представників Начальної Команди українських військ. Делегати дали звіт з дотеперішнього стану переговорів і зажадали від уряду ясної рішучої постанови, чи мають обставати при попередніх умовинах, щоби довести до безоглядного усунення польського війська зі Львова, чи може згодитись на лекші умовини з огляду на стан українського війська.

НАПЕРЕДОДНІ ПОЛЬСЬКОЇ ВІДСІЧІ Й УКРАЇНСЬКОГО ВІДСТУПУ.

Переговори дня 20. листопада попол. розпочалися заявою д-ра М. Лозинського, що рада українських державних секретарів не могла прийняти умовин, предложених поляками, бо вони суперечні з принципом суверенности української держави. Українське військо, жандармерія і державна поліція в місті і краю не можуть взагалі бути предметом переговорів. Для польського війська в столиці української держави місця взагалі нема. Головний двірець у Львові має перейти негайно в руки українського війська. Міське самоврядування має підлягати президії міста, побільшеній віцепрезидентом українцем, одначе вона не може мати ніякого голосу в справах поліції ані навіть міліції. Має вона зобовязатися формально, що міське самоврядування не буде надужите до звалення по-

рядку, встановленого переворотом з дня 1. листопада. Міліція має складатися по рівній части з українців і поляків і підлягати мішаному комітетові, зложеному по рівній части з українців, жидів і поляків.

На цю заяву відповів д-р Хлямтач широкою політичною промовою, призначеною в першій мірі для Віллема, що розумів польську та московську мову і говорив сяк-так по московськи.

Проєкт польсько-українського замирення для цілого краю відчитав д-р Дубановнч. Подрібні його умовини покривалися зовсім з проєктом пацифкації Львова, предложеним польською стороною попередного дня. Проєкт відкидав принципіяльно не тільки українську державну суверенність, але взагалі істнування української державности у Східній Галичині і передавав вирішення спірного питання постороннім чинникам.

Забрав голос пор. Віллем, що говорив почасти по російськи, почасти по французьки, зазначуючи свою скромну місію; він є тільки висланником Червоного Хреста в гуманітарних цілях. Він бачив, що цілий край спокійний, треба тільки упорядкувати відносини у Львові. Опісля промовляли д-р Перфецький, підтримуючи заяву д-ра Лозинського, а з поляків Щирек і Гавнер. Цей останній говорив найрадикальніше, а саме, що українська державна суверенність мусить бути відкликана, що поляки не зречуться ніколи своїх прав до Львова, боронитимуть його до останньої краплі крови і т. д.

Тоді вийшов зі своєї первісної резерви пор. Віллем і забувши на свою гуманітарну місію, заговорив як суддя, що в імени Антанти видає присуд в користь Польщі. Він заявив досить анонімово, що „русскі" рішили вже долю України в Києві й України вже нема. Антанта визна-

ла Польщу, а України не визнала і ніколи не визнає. Дальше згадав про якісь українські „звірства", про які наслухався від поляків, позволив собі на менторство, що Вільсон не розуміє так самовизначення народів, і взагалі говорив у такому провокаційному тоні, що д-р Лозинський перервав йому, звертаючи увагу, що він не має права в це мішатися і виходить поза межі ролі, в якій бере участь в цьому засіданні.

Д-р Дубановнч спитав українських делегатів, чи це їхня ультіма раціо? Українці заявили, що можуть ще переговорювати, і пор. Віллем жертвував навіть своє посередництво, якщо потрібне ще 4-годинне продовження примиря. Однак поляки сказали, що це вже їм не потрібне, і врешті переговори скінчилися ствердженням, що обі сторони не прийшли до порозуміння.

Коло 3 год. попол. польська відсіч під командою полк. Токаржевського була вже у Львові.

У світлі польської критики.

ЦІКАВІ РЕВЕЛЯЦІЇ ПРО ГОЛОВНЕ ПОЛЬСЬКЕ КОМАНДУВАННЯ В ЛИСТОПАДОВИХ БОЯХ У ЛЬВОВІ

Листопадові бої за Львів мають по обох сторонах уже богату літературу, особливо по стороні польській, що користуючись великими матеріяльними засобами, зорганізувала спеціяльне „Товариство для дослідів історії оборони Львова та Сх. Галичини". Це товариство й видало досі м. ін. два великі томи „Оборони Львова", що й обіймають кількадесять реляцій учасників тих боїв. Є це реляції з малими винятками самих командантів та інших фронтових старшин. Хто з українців знає львівські бої з власної участи та практики або знає їх історію з української історичної літератури, зміркує відразу, скільки в тих реляціях правди або перебільшення, чи просто видумок, очевидно — в некористь українців. Усеж таки не дасться заперечити, що навіть для українців багато в них інформаційного матеріялу та сензаційних ревеляцій, які сильно коригують наші погляди на самі події та на даних людей.

На увагу заслуговує особливо велика реляція дипльомованого підполковника в резерві і професора познанського університету, д-ра Антона Якубського, що був тоді другим шефом штабу польської головної команди, уміщена в першому томі п. н. „Листопадові бої у Львові у світлі критики" (стор. 111—282). Є це одна з найцікавіших і найосновніших реляцій, хоча у відношенні до українців не всюди обєктивна і не вільна від тих прогріхів, якими визначається взагалі вся польська історіографія. Але автор хоче бути критичним також супроти своїх і тому цікава його характеристика головного коменданта кпт. Чеслава Мончинського, з яким довелось йому ввесь час співпрацювати. Характеристика тим замітніша, що Чеслав Мончинський перейшов до польської історії і його іменем названо навіть одну з більших вулиць у Львові. Відомаж річ, що Львів, одиноке мабуть місто в Польщі, називає свої вулиці тільки іменами найбільше заслужених для міста і Польщі людей. Зазначуємо при цьому, що автор ставиться до колишнього свого шефа зовсім прихильно, без тіни якоїсь особистої анімозії.

Отже читаємо дослівно таке[1]):

„Кпт. Чеслав Мончинський — це особистість, що перейде до історії, може не так завдяки особистим прикметам, як завдяки політичним впливам, що уможливили йому обняти команду у Львові. Оскільки йде про військове знання, маю враження, що він стояв нижче від пересічного капітана, чи навіть поручника легіонового. З фаху фільософ — був гімназійним учителем у Ярославі — напевно як капітан артилерії не представляв тієї вартости, що нпр. резервовий капітан з фаху інжинір. Не маю ближчих відомостей, чи він коли поза батерією або дивізіоном виконував якусь команду, а хоч би і так було, то такої практики, яку переходили легіонові старшини в обсязі ділань відділами над власні сили та всесторонньої тактики, австрійський старшина взагалі, зокремаж Мончинський, не міг мати. Подруге, вихований австрійським шабльоном, оминав по змозі всякого ризика, а у Львові ставилося на карту не тільки ризико особисте, але й ризико цілої справи.

Одначе службові браки Мончинського, скажу щиро, мало нас разили. Кожний розумів, що до спільного зусилля слід причинитися по змозі, конфліктів з ним не було і всі піддавалися його рішенням. У часі його нерішучости чи неприсутности ми заступали його з Лапінським[2]), щоб рятувати ситуацію з усіх сил. Маю враження, що в першому тижні, менше більше до 8. листопада, коли Мончинський все упадав на дусі і не багато видавав приказів, рішав майже виключно Лапінський і я. Були моменти і то не рідко, коли Мончинський, прокинувшись із сну, в який западав дуже часто навіть у день, сідав посоловілий на військовому ліжку, яке поставили йому до його кімнати, і після довшої мовчанки кидав пригнобленим голосом запит: „Ну, якже там, чи ще бетеся?" Одначе пізніше, як ситуація ставала щораз більше управильнена і була надія, що недалека відсіч дозволить відо-

[1]) Obrona Lwowa, I, стор. 146—150.

[2]) Пор. Лапінський-Нільський був першим шефом штабу.

ЮРІЙ КОСАЧ

Сторінка новітньої історії України.

(З приводу чергової праці І. Борщака в „Монд Сляв").

І. Борщак належить до істориків французької школи. Його метода, що допомагає віднаходити правду — дедукційна. Він дуже обережний у висновках, у синтетичних виводах, так як Беї, Функ Брентано, Ленотр, Льот подати якнайбільше документальних і фактичних даних, що самі насовують читачеві висновок. Це мистецтво історичної науки, мистецтво, в якому найбільше любуються французи: **„ми не намагаємось підтримувати якусь тезу, пише Ж. Бенвіль, ми стараємось лише показати як речі висновувались, які вони мали наслідки, чому в даному менті було взяте таке рішення, а не інше. І що відкривається в цьому процесі? Те, що нелегко є вести народи, нелегко засновувати та зберігати державу..."**

Метода І. Борщака, його стиль є при цьому вільні від якогонебудь перебільшення. „Патріотизм, писав він колись у „Григорі Орлику", є гарною прикметою, але не наук. методою." Побажане булоб, щоб І. Борщак написав „щирої історію України" на зразок французьких майстрів або бодай зібрав усе те, чим він освітлював українську історію за кордоном 18 років. Він міг би так особливо опромінити нашу історію, давши її в талановитому скороті і передусім осяяти її новим підходом. Історія ж це передусім психольогія людських учинків, подій та обставин.

Пояснення фактів находимо в останній праці І. Борщака, праці, що затягається на цілий річник, а то й більше, французького офіціоза для славянського світу — „Монд Сляв". Йде про українську справу на мировій конференції 1919. Цей цикль статтей споряджено на підставі особистих спостережень автора-сучасника, на основі архівних даних, праці, на яку зокрема чекав редактор „Монд Сляв", професор Айзенман, історик славянства в Сорбоні, наш приятель.

Доводилось нераз ствerджувати визначне місце, яке займе в нашій історіографії місячник „Монд Сляв". Згадаємо те, що він узагалі є одним із найповажніших наших трибун на Заході (враз із спорідненими як нпр. Слявонік Ревю), органом науковим і офіційним, що має особливе значіння, коли маємо іноді нагоду оглядати преріжні інші публікації чужими мовами, які мають лише ефемерний, неглибоко політичний характер, а це обнижує наше імя за кордоном. „Монд Сляв" цінний для нас тим, що від 1917 р. (від хвилини заснування) займає до української справи обєктивне, навіть прихильне становище (завдяки його керманичам: пок. Айзенманові, Леже, Муассе й одному з головних співробітників — Рене Мартелеві). Крім того історичний матеріял про Україну є там завжди новий, ніде не публікований, як хочби капітальна праця І. Борщака „Україна в літературі Окциденту", чи праці інших українських авторів С. Русової, проф. М. Кордуби.

Коли йде про історіографічний матеріял до справи мирової конференції, то він є у згаданій праці в „Монд Сляв" досить обширний, але слід користуватись ним з великою обачністю. Попри джерела як Бюлетен інформації української пресового бюра, збір нот української делегації (рідке нині видання), публікації проф. М. Лозинського тощо істнує ряд розвідок, брошур, статтей, що обговорюють українську визвольну справу на конференції, пера ріжних авторів. Входять сюди українські публікації (Кушніра, Шелухина, Шлінга-Сінгалевича, Дністрянського, Темницького, Грушевського), французькі (Андрінеллі, Дюбрея, Ерве, Лявісса, Дю Моріе, Откура, Омана й ін.) прихильні до нас або інспіровані ворогами, російські (Вікторова-Топорова, Мандельштама, Скловського), польські (Ромера, Лютославського), англійські (Темперлея, Оварда). З творів, що повстали пізніше й обговорюють справу вже з деякої історичної перспективи треба згадати передусім Р. Мартеля (Франція й Польща, 1931), статтю В. Кучабського в німецькому звіті Наук. Інституту в Берліні (1931, т. III.) та ін.

Метою статті І. Борщака було дати новий, ніде невикористаний матеріял і освітити добу паризької конференції вже з історичної віддалі, підкреслюючи все суттєве так, щоб читачеві насувались деякі висновки, передусім читачеві молодшого покоління, який хотів би познайомитись із предметом сіне іра ет студіо, не дбаючи про спори „старих". І хоч цикль статтей про Україну на конференції 1919 є призначений у першу чергу для чужинецького читача, українець їх читає з великою цікавістю, бо між речами відомими (але освітленими оригінально) він находить зовсім нові. (Можливе тому, що автор добув на світло денне низку документів, зберіганих у своєму приватному архіві).

Передовсім впадає в очі „кепська" преса, яку ми мали в той час у Парижі. „Матен" і „Тан" не щадять нам епітету „большевики". 5.

брати Львів українцям, розвивався і мужнів Мончинський, брав щораз частіше ініціятиву у свої руки, а ще пізніше, коли у грудні створено львівську бригаду, став навіть примірним командантом бригади".

„Недостачі кваліфікацій на команданта Мончинський винагороджував прикметами характеру, головно великодушністю. Десь коло 7. листопада три брати Филиповичі, артилерійські старшини з австрійської служби, прийшли до команди іменем збору артилерійських старшин, на якому рішено виповісти послух Мончинському як самозванцеві, й один промовив твердим голосом:

„Хто Вас, пане Чинський (Мончинський уживав спершу цього псевдоніму) іменував головним командантом польських військ у Львові? Чи ви зложили присягу на вірність польському урядові у Варшаві? Яким правом виступаєте як репрезентант польського війська?"

„Настала грізна хвилина. Тоді другий шеф штабу пор. Якубський підходить до Мончинського і в службовій поставі питає: „Арештувати?"

Але Мончинський, каже автор, не реагує на ці слова, тільки зворушеним голосом починає промовляти до патріотичних почувань ребеліянтів. Коли дах валиться над головою, коли все розлітається в румовище, він взяв в конечности тягар відповідальности на себе. „Беріть ви владу, казав, беріть ви відповідальність, але Львів урятуйте!"

Ребеліянти присмирніли і ціла сцена скінчилася як у мельодрамі, перепросинами та обіймами.

Взагалі Мончинський мав дипльоматичний хист полагоджувати мирним способом найтрудніші особисті конфлікти і за це користувався між своїми пошаною. Одначе та лагідність доводила часом до небажаних наслідків. І автор наводить такий приклад:

„Коли відділ ппор. Масара заняв остаточно в часі пожежі головну почту[3]), стали напливати до головної польської команди звідомлення, що українці не всі касові шафи встигли вивезти[4]), але лишилося ще кілька шаф, а в них 6 міліонів корон, між іншим, на виплати за воєнне відшкодування. Дальше повідомлено, що польський відділ на пошті розбив ті шафи та що наші вояки на пошті обвантажені цілими пачками соток і тисячок банкнотів і що треба чимскорше перевести ревізію тих, що виходять із поштового будинку, а гроші в касах сконфіскувати в користь військового скарбу. Висланий задля цього з головної команди скарбник, пор. Бровінський, не міг дістатися до пошти, стрінувшися з крісовими дулами, спрямованими проти нього, бо ціла залога пошти без вимку на вид безпанських скарбів захорувала на страшну недугу горячки золота. Горячокровний кпт. Тшесьньовський вислав стежу, яка з нашої сторони замкнула будинок і так пошта якийсь час, як зревольтований відтинок, боронилася завзято проти українських атак, а рівночасно боронила по бандитськи скарбів, здобутих на свою власність. Пор. Фельдштайн домагався в команді, щоб позволила йому заатакувати пошту машиновим крісом і я мав вже дати йому письменний приказ, щоб на випадок опору вибив цілу поштову залогу до ноги. Нараз являється Мончинський і вислухавши рапорту, заявляє, що сам піде на пошту і спонукає ребеліянтів опамятатись. Пішов, але я не думав, щоб він міг щось осягнути. Кпт. Тшесьньовський кидається, що це не по військовому, що це сором переговорювати з такою бандою, що не признає Масара ані його компанії за товаришів зброї. Тимчасом Мончинський дістався на місце і своєю промовою добув знову послух, а військовий скарб збогатився, оскільки тямлю, сумою двох міліонів корон. Як пізніше я довідався, та угода грубо нас коштувала. Бо Мончинський згодився не ревідувати одної групи при виході, наслідком чого попросту за дозволом Головної Команди частина, і то немала, публичного гроша пропала. В цьому випадку великодушність Мончинського не була на місці. Будьщобудь його дипльоматичного ходу пізніша польська влада не признала і ще кілька разів Масара та його товаришів арештували, то випускали із вязниці. Видно, що хтось старався піддержати престіж тодішньої влади, підчас коли прокуратура згідно з правом завжди мусіла признавати справу неполадненою".

Дальше читаємо:

„Особистій праці Мончинський не дуже віддавався. Виснажувався легко, а що спершу занадто переймався ситуацією, то занепадав швидко на нервове ослаблення. В таких випадках кидався на полеве ліжко, яке йому вже в перших днях, після перенесення команди на вул. Грунвальдську, вставлено до його урядової кімнати, і засипляв камінним сном. Збудившись, бував спершу байдужний, аж покріпившись чаєм, брався до роботи. Прикази видавав коротко, в ясній формі, але заки рішився на щось, гризся в дусі, денервувався і рішався довго".

„Назагал не любив ризика. Всякі сміливі, бравурові виступи, оскільки тішили після доконаного факту, ніколи не походили з його почину. Навіть у випадках, коли йшло про важніші операції з наказу головної команди, волів до справи не мішатися, тільки брав на себе ролю обсерватора, інформуючися про хід справи. Так було нпр. у дні 3. листопада зі справою протинаступу на головний двірець і так було з акцією наступу в Єзуїтському городі. Одначе за найбільшу хибу вважаю у Мончинського те, що він окружувався політичними приятелями, які, як невійськові, попросту засмічували нам команду і причинялися до оправданих проявів недовіря серед підчинених".[5])

Дальше автор бере Мончинському за зле, що зносився з польськими чинниками, які вели з українцями переговори, тушуючи очевидно факт, що якраз самій польській команді на тих фікційних переговорах найбільше залежало, щоб зискати на часі, аж прийде із заходу сподівана військова підмога.

О. Кузьма.

[3]) Як відомо, сталося це підступом, у порозумінні з міськими пожежниками, що гасили вогонь. — О. К.

[4]) Незгідне з правдою, бо українська залога не нарушила поштової каси, зберігаючи її з наказу своєї команди як добро української держави. — О. К.

[5]) Мончинський обертався в колах ендецької партії. — О. К.

і 7. січня „Матен" пише, що „українські **большевики** почали бомбардувати Львів", 14. січня нотує, що „Петлюра просить помочі у большевиків..." Відомо, хто інспірував такі „інформації".

Становище французького уряду характеризує низка листів: нпр. Пішона, тодішнього міністра закорд. справ до Клемансо, де він намагається дати звіт про ситуацію в Україні, освітлює українські настрої і дає ідеольогічно-політичну силюету Петлюри. Хоч він і визнає, що Петлюра не большевик і що на Україні істнує окремий самостійницький рух, але на його думку „українська народня партія складається **з мало певних людей** з поглядами суперечними поглядам Антанти у російських справах. Коли хочеться дозволити на переговори з їхніми (українськими) емісарами, на те, щоб намагатись розєднати їх інтереси з інтересами максималістів, то треба внести в ці переговори якнайбільше **розсудливости і навіть недовіря".** (Підкр. наші).

А ось інформації Пішона: „У відповідь на Ваш (Клемансо) лист з 8. XII. (1918 рік) ч. 1517, BS/3 в справі докладніших даних про ролю Петлюри на Україні маю честь повідомити Вас, що відомости зібрані про ситуацію на Україні є досі якнайбільш суперечні. В половині листопада національний союз (сепаратистична українська партія), якого вождями є Винниченко і Петлюра, підняли повстання проти Скоропадського й Міністерства Гербеля. Цей союз уконституував в Білій Церкві директорію. Відозви цієї директорії обіцяють селянам землю та соціялізацію промислу робітникам. Націоналісти групують довкола себе звичні селянські маси, що дуже ворожо настроєні до Скоропадського через його аграрну політику. Петлюра призначив себе командантом українських частин; він є начальником національних українських стрільців (?) ...Петлюра — сепаратист і не-большевик. Але через обставини, його партія попала в скрутне положення і це мабуть зневолило її брататись з максималістичними елементами України... (?) не можна сказати, щоб Петлюра був вождем большевицьких загонів, але здається, що принаймні тимчасово націоналістичні і большевицькі частини йдуть в одному напрямі". (?)

Такі були „інформації" й відповідне до того становище уряду, що розглядав справу України як **частину** російської проблеми. Це при студіях доби 1919 р. треба памятати й І. Борщак слушно спиняється докладніше на становищі урядів Франції та інших аліянтів до большевиків, бо тоді зрозуміємо становище Антанти до нас. Інспірований російськими правими чинниками тіню давньої Росії кн. Львовим, Маклаковим і Сазоновим французький уряд не хотів конферувати з большевиками як представниками „злочинного режіму, що не представляє ніяким чином демократичного уряду, ані навіть можливости його через те, що спирається виключно на найбільше низьких пристрастях, на анархічному гнобленні, на запереченні публичного і приватного права, отже не можна його вважати законним урядом". (Відповідь на англійську й американську декларацію, яка стояла за переговорами з большевиками). Послідовно Клемансо був за „заведенням ладу в Росії", при допомозі воєнної акції „на півдні Росії" через створення української регулярної армії (?!) і десант аліянтів в Одесі. Ясно, що ця „українська" армія мала творитись поза плечима дійсного українського уряду Директорії, якої ніби то „український нарід не визнавав", ясно, що програма інтервенції була диктована симпатіями французького уряду до Сазонова, Денікіна, Колчака й інших оборонців єдиної, „неділимої" Росії.

Такий підхід використали зручно поляки, що домагались окупації Берестя й Галичини для „загарантування польського сходу й для створення майбутньої бази для військової акції аліянтів у Росії". Тому не дивно, що „Матен" писав про большевиків, які бомбардують Львів... Помилкою Клемансо та його уряду було цілковите нехтування України, як чинника самостійного й незвязаного з російською проблемою. Слушно відповідав дня 13. XII. 1918. р. на декларацію уряду в палаті депутатів Е. Ляфон:

„Це не большевики, що ви їх ідете воювати на Україну. Вони зовсім не заволоділи країною. Більш або менш ґерманофільська партія Скоропадського щезла по німецькому погромі. Що залишається? З одного боку наша мала ґрупа Денікіна з французькими вояками, яких ви посилаєте битись перед, за і при боці цієї групи, а з другої сторони те, що володіє більшою частиною країни, те що у французьких ґазетах називають Директорією. Цей новий уряд, зложений передовсім з українських соціялістів-революціонерів, здається, представляє сучасно найбільшу частину суспільної опінії, опінії українських селян. Отже проти неї ви машируєте з вашою реакційною армією Денікіна, якого ви хочете накинути Росії, хоч його вона не хоче за жадну ціну. Ви знаєте, що коштував наїзд німців на Україну. Вони також, як ви з Денікіном, хотіли із Скоропадським **стати панами** України й на-

У справі виховання нашої молоді.

(Стаття дискусійна).

Важкі господарські умовини життя на селі, безвиглядність зусиль, спрямованих на здобуття куска хліба, є безупинним уділом нашої молоді, що виросла під бідною стріхою малоземельного або беземельного батька. Всі дороги до ліпшого життя для неї недоступні. Отож здебільша вона не має доступу до праці у фільварку, не має можливости знайти заробіток при публичних працях (дорогах і будовах), не може виїхати за границю (на роботи до Франції), словом — ні в кут ні в двері. А що жити треба — **молодь ця кладе на останню ставку, кидає батьків і йде шукати ліпшої долі до міста.** Особливо тепер під зиму відбувається правдивий вилет нашої молоді, хлопців і дівчат, до міста. На жаль, чуже місто зовсім не нагадує вирію. Навпаки — на недосвідчених молодих людей готує воно тверде, повне розчарувань прийняття. Нераз вже була згадка в часописах про те як міське шумовиння використовує наших молодих людей. За 5 зол. місячно мусить працювати наша дівчина, як домашня прислуга, в жидівській хаті від ранку до ночі. Хлопець і того не дістане. Його зовсім не хочуть прийняти ні свої, ні чужі. Свої не мають місця, хоч мають зичливість і співчуття, чужі не приймають — бо тепер такий курс. Така дійсність стрічає молоду людину, що нераз добивалася до міста 150 км. Що почати, куди йти, де вдарити і застукати? — ось питання, що жахом налягли на велику частину нашої молоді.

Є, що-правда і в нас **щасливці, яким удалося дістатися до школи загально-освітньої або фахової.** Небагато їх, дуже небагато. Завдяки сякій-такій спроможности батьків мають вони змогу вчитися, пробиватися вгору. Але матеріяльна спроможність батьків у загальному невелика. Ледви вистачає на оплату науки і дешевого приміщення. Таким приміщенням з правила були досі **бурси.** За невеличкою оплатою міг батько примістити сина під доброю опікою. Тепер треба мати щастя, щоб дістати місце в бурсі. Число бурс по війні у нас не збільшилося, тільки впало, — тоді коли зрозуміння для освіти сильно зросло і дальше зростає. У висліді батьки віддають дитину на **дешеву станцію** або, якщо мешкають недалеко міста, **купують місячний зал. білет,** щоб дитина доїздила до школи.

Мало хто завдає собі питання, які небезпеки грозять нашим дітям на невідповідних станціях, яке лихо нависло над молодю, коли вона замість науки мусить дивитись на годинник, щоб

не спізнити поїзду, коли вона приневолена тратити кожного дня 4—5 годин на дорогу. **Колиж має вона вчитися, коли відпочати?** Лихо погіршується тим, що молодь, полишена сама собі, без догляду — час їзди використовує на всякі непристойні жарти й вибрики. Недавно наприклад читали ми в пресі, що на одній зі стацій випав з вагону ґімназист. Міг це бути звичайний припадок, але дуже правдоподібним видається, що це жертва якогось дурного молодечого жарту. Дивним дивом шкільна влада дозволяє молоді на щоденну їзду в залізниці навіть на далеку віддаль, ця їзда сильно відбивається на її духовім і фізичнім здоровлю. До поїзду треба вставати іноді дуже вчасно. Менше-більше в годині пятій рано. Яку шкоду звідси поносить молодий організм — не треба навіть довго доказувати, особливо тоді, коли пригадаємо собі, що молодь у шкільному віці повинна спати принайменше 9 годин. **Тимчасом вона спить лише 7 годин.** Цей недобір мусить відімститися згодом...

Не менше важною справою є **прохарчування подорожного ученика.** Воно спирається переважно на зимних та в поспіху споживаних стравах, що в свою чергу теж відібється на здоровлю. Але вершком недоборів є **втрати моральні.** В поїздах, призначених для шкільної молоді, їздять хлопці і дівчата — на жаль, без опіки. З нудьги і легкодушности товариство починає дуже свобідну розмову, яка іноді кінчається вельми сумно... А як з наукою подорожніх учеників? Ненормальне життя, недостаточний сон, невідповідний харч, щоб вичислити тільки деякі головніші причини, **не можуть не відбитися на поганих вислідах науки.** Здібніші ученики зпоміж подорожників „перелізають" кляси, але з цього нема великого пожитку в наших часах, коли поправді кляси треба перебігати. До того, що варта навіть добра і солідна освіта, коли здоровля фізичне й духове підірване?

Інші небезпеки для середнешкільної молоді добачую у невідповідних станціях. За такі треба вважати **станції в людей малої культури:** отож станції у сторожів, домашньої прислуги і т. п. Вплив середовища на духове й фізичне життя не тільки дитини, але й дозрілої людини є річчю загально відомою. Народня пословиця схопила цю правду в словах: „З яким пристаєш — таким ся стаєш". Кокиж дитина пристає з мало- або некультурним середовищем — які надії можна покладати на таке „виховання"? Колиб вона навіть добре вчилася — треба би поспитати: Що варта освіта, коли впарі з нею не йде виховання характеру, виховання товариське?

Не ліпше представляється **справа з нашою молодю високих шкіл.** На цім місці не хочу займатися трудноіцами із прийняттям до поодиноких факультетів, де для наших людей, немов на Дантовім Інферні, стоїть трагічне: Покиньте всяку надію... Мене в цій хвилині цікавить справа виховання і допомоги тій горстці, що мала щастя пройти крізь преріжні містерії обмежень і перешкод. Щасливу працю в цім

кинути населенню чужинецьку волю, якої ніхто не хотів... Як можете ви хотіти, щоб ці селяни, ошелілі посіданням землі, яку роздали їм так щедро, зігнулися під ласку ваших великих поміщиків — Денікінів, Алексеевих, Сазонових?..."

Відповідь гідна та пророчиста. Французький парляментарист умів відчути зміст нашої революції та її гасло на майбутнє — боротьби за землю проти чужинецької навали. Ляфон осудив справедливо усяку концепцію інтервенції на нашій землі.

Але французький уряд непохитно стояв за інтервенцію, яка й відбулася в кінці 1918. року і скінчилася, як відомо, повним провалом.

Двигуном антиукраїнської акції був очевидно Пішон, що хотів бачити за підшептами Маклакова та Сазонова в українцях, естонцях і литовцях лише „зрадників", а Польщі віддавав кордони вперед першого розділу 1772. року — себто Поділля, Волинь і навіть Київ. Згадати треба становище супроти такої „щедрости" французького міністра репліку Бальфура: „З тривогою я вислухав цю пропозицію. Польща 1772. року, кажете ви, малаб бути Польщею 1918. Не на те ми сюди покликані. Ми покликані для реконституції Польщі, зложеної виключно з поляків".

Але очевидно пропагандивна акція Дмовського та Сазонова була сильніша за нашу.

Ми старались переповісти те суттєве з матеріялів поданих І. Борщаком у І. томі М. С. (Березень 1937). Український читач повинен мати всі статті з „Монд Сляв" у перекладі, бо на те заслуговує та сторінка нашої історії, сторінка трагічна, але яка пророчиста та повчальна! Додаймо собі спинитись ще на опінії вчених покликаних у тому часі до наукової експертизи в справі українського Богом і людьми забутого краю та народу.

Отже у Франції функціонував „студійний комітет" під головуванням історика Ернеста Лявісса. В Англії анальоґічну ролю виконував Вор Трейд Інтеліджене, у Злучених Державах цими справами займався полковник Гавз, голова установи „Інквайрі".

Праці „студійного комітету" назагал рідкі в книжковому обігу. Подаємо за І. Борщаком винятки, щодо України. Л. Откер дає свою думку про Східну Галичину:

„Змішане населення, ненависть підсилювана ріжністю раси, релігії і здвоєною пропагандою австрійською та російською, роблять трудною розвязку, якаб задовольнила в рівній мірі поляків, українців та жидів. Не можна заперечувати істнування дуже сильної меншини польської, ані бажання галицьких українців обєднатись із Україною, ні прагненням жидів жити у спокою. Всякий розподіл краю буде штучний, віддання переваги одній із противних партій образить велике число одиниць. Треба розглядати інтерес краю: Галичина повинна мати партнера скоріше в Польщі, ніж в Україні. Колиб не було цілковитої унії з Польщею, то чи не булоб доцільним зберігти хоч унію митну? Політично і адміністративно Східну Галичину треба би піддати одному з тих родів правління, яких задовільні наслідки, як сподіваємось, запевнить Ліга Націй. Треба, щоб меншини українські і жидівські могли дістати потрібні гарантії... За кілька років, коли пристрасти втихнуть, можна буде приступити до плебісциту".

Як бачимо, погляд ученого „спеца" багатий у суперечности. Як було з тими гарантіями, показав досвід.

Спинимось ще на рапорті професора Сорбони (російська література) Еміля Омана „Українська проблема". У своєму творі він досить вірно подає географічні дані про Україну, при чому розділює дві назви Мала Росія й Україна. „Не треба — пише він — мішати історичну Україну, що розтягається на три чи чотири губернії Південної Росії з Малою Росією, яка є далеко більша. Щоб оминути цю зрадливу мішанину, будемо вживати термінів Україна й українці, коли йде про минуле або про сепаратистичну тезу і терміну „Мала Росія", коли говоримо про цілість населення й розгляданого краю". З черги дотепний аргумент, який варт послухати: „У „Дворянському гнізді" Іван Турґенев представляє двох університетських товаришів: Лаврецького — великороса, оглядного, несмілого, дещо тяжкого; малороса Михалевича — ентузіяста, експанзивного, говіркого. В інших портретах москвит є менше талановитий, менш живий, завжди менш веселий, у порівнанні зі своїм братом з півдня, який зате є менш пильний, менш поважний а коли треба лукавий і упертий... Отже врешті на тлі тих контрастів находимо той, що його помічаємо в багатьох країнах між людьми Півночі й Півдня".

На жаль, професор не робить з цієї паралелі якогось політичного висновку. Дальші частини звіту трактують побіжно історію московсько-українських взаємин, ґенезу українського антаґонізму з Москвою, розглядає політику царату, не вносячи назагал нічого нового, коли згадаємо обширну літературу про ці самі справи, яку маємо у Франції у XVIII. і XIX. столітті. Відзначім

напрямі заініціював — дай Боже, щоби в добрий час! — наш Впр. Митрополит. **Християнський інтернат**, що повстав на початку цього акад. року у Львові є на мою думку знаменитим засобом виховної помочі. Але цей інтернат має одну велику хибу: він, навіть на наше тісне життя, за малий. Поміщує ледви 100 студентів, тоді, коли у самому Львові треба принайменше таких пять інтернатів. Тому повторяємо журливі питання нашої акад. молоді: **Де має примістись український студент, щоб присвятитися всецiло науці?** Сутерини і піддаше не є найліпшим місцем до науки. А в такім разі?

Заторкнені справи далеко не вичерпують усіх проблем на відтинку виховання нашої молоді. Про цілість зрештою в короткій статті не можна навіть думати. Все таки і тут порушеним справам, які мені видалися найпильнішими, треба присвятити більше, як досі, уваги, бо йде про одну з найважніших ділянок нашого життя.

Само поставлення справи, хоч і не завершене спробою її розвязки, є половиною діла. Ось чому хотів би я дати відповідь на питання: Що робити? Відповідь ця не є легкою справою. Над вихованням молоді і забезпеченням її майбутности мають чимало клопоту цілі держави. А що говорити про нас! Все таки **скромний вихід у розвязанні порушуваних справ і ми мусимо знайти.** Передумовиною його є постійна пропаганда виховних питань і то не тільки покликаними до цього педагогічними чинниками, але також загалом провідників нашого національного життя. Йде про те, щоби **справу виховання молодого покоління визнати за одно з найважніших завдань нашої праці.** Вслід за тим треба би спопуляризувати жертвенність на виховні цілі, особливо серед людей заможніших і бездітних родин.

Переходячи до конкретних вказівок, думаю, що опіку над сільською молоддю, що йде до міста шукати праці, повинні **виконувати зорганізовано покликані до цього установи.** В першу чергу Т-во „Зоря", „Будучність", „Сила", і то не лише у Львові, але також по містах провінціональних.

Організація і будова бурс — це одно з головних завдань „Рідної Школи". При Головній Управі істнує навіть бурсовий референт. Видно, що „Рідна Школа" доцінює вагу справи. Але одна людина не зможе відповісти такому важному завданню. Треба до нього покликати комісію, зложену з компетентних і тямучих людей. Не можемо дальше глядіти бездільно на факт що й істнуючі у Львові бурси не прийняли в цім році приблизно 200 наших хлопців. Кому віддаємо в руки їх виховання?

Коли мова про акад. молодь, то й на цім терені **будова нового інтернату і дому українських техніків видається найпильнішою справою.** Гроші на це мусять знайтися. Коли стати нас на грубі міліони, видавані легкодушно нпр. на нікотину, то мусимо здобутися й на жертви, потрібні на виховні потреби нашої молоді. По

правді всякий гріш, виданий нині на **справжнє виховання молоді, не є жертвою, лише видатком на самооборону.** Хто цього не бачить — не вміє дивитися поза свою хату. Надміром громадських тягарів не можна себе оправдувати і скидати справу на інші руки. **Наш час вимагає від нас подвійних зусиль, жертв та обовязків у порівнанні до щасливіших народів.** Коли вони будують одну школу — ми повинні будувати дві; коли вони організують курси — ми мусимо організувати курси і виставу.

В справах виховання нашої молоді потреба свідомого і солідарного зусилля всього народу. Вірю, що це настане в найближчій будучности, бо вірю у здоровий самооборонний інстинкт нації.

Яр. Стирянський.

П. КАРМАНСЬКИЙ.

Ще раз піти на рідне поле.

ЩЕ РАЗ ПІТИ НА РІДНЕ ПОЛЕ,
БОДАЙ НА МЕЖУ ЗАПОВЗТИ,
І ПОКИ БЄТЬСЯ СЕРЦЕ КВОЛЕ,
НА НАШІ ГЛЯНУТИ ХРЕСТИ!

ПОЧУТИ РЕКВІЄМ ТРЕМБІТИ,
ЯКА ХОРОНИТЬ ДОЛЮ ГІР,
І НАД МОГИЛОЮ СКОРБІТИ
ЗІ СМУТКОМ НАШИХ РІДНИХ ЗІР

І ПИТИ ПЛАЧ ЗАГОНІВ УХОМ,
ГОРНУТИ СКИБИ ДО ГРУДЕЙ
І КРІПНУТИ НЕЗЛОМНИМ ДУХОМ,
РОСТИ В ПОТУГУ, МОВ АНТЕЙ.

ПІТИ І БІЛЬ СЕЛА ЗАКУТИ
У ДЗВІН ТРІВОГИ І ГРОЗИ,
І З ОКА КАЇНА ДОБУТИ
ХОЧ БЛИСК ПОКАЙНОЇ СЛЬОЗИ.

ЩЕ РАЗ ПІТИ, ОБНЯТИ БРАТА,
ДО СЕРЦЯ, НАЧЕ ДО ПОСУД,
ВСІ МУКИ СТРАДНИКА ЗІБРАТИ
І ОДНЕСТИ НА БОЖИЙ СУД!

З польських справ.

Марш. Цар проти парляментарного клюбу ОЗН.

Виленське „Слово" (ч. 299) повідомляє, що марш. Цар поставився неприхильно до ініціятиви полк. Коца у справі зорганізування в соймі окремого клюбу послів з О. З. Н. „Слово" запевняє, що О. З. Н. покищо не приготований обняти уряд. Тому провід О. З. Н. не хоче допустити тепер до зміни уряду, що булаб і для нього і для високих державних чинників джерелом великих ускладнень. А що на терені парляменту настрої для уряду, мовляв, дуже неприхильні, то О. З. Н. бажає зорганізувати клюб в обороні уряду. Саме місія мін. Пацьорковського має на меті зорганізувати оборону уряду і спаралізувати можливі напади на нього лівиці та правиці. Ледви чи це вдасться мін. Пацьорковському.

більш менш правильно хоч однобічно обрисовану генезу ідеї української незалежности.

„Як там не було, малорос почував, що до нього ставились по мачушиному, але його невдоволення було лише невдоволенням з уряду, треба було іншого гноблення, щоб він став антиросіянином. Петербург бачив у нащадках козаків матеріял завжди готовий до ворохобні, а навіть і до зради: навідував його привид Мазепи. Памятаючи про льоялізм мас у часи Мазепи, Петербург уявив собі, що в Малій Росії як і в Польщі єдиним способом перешкодити небезпеці це переводити гостру русифікацію. Звідси суворі засоби супроти письменників з українською тенденцією, заборона, кількома наворотами, усяких публікацій у місцевій мові, хоч би це був тільки альманах. Офіційно Мала Росія стала „табуля раза", на якій заборонено творити іншу культуру ніж великоруську. А проте там була своя культура, хоч і дуже вбога, від якогось часу вона почала дублювати культуру великоруську чи пан-російську, якої, при чому вона, була її „парс маґна". Від дня, коли розпочато намагання вдушити місцевий діялект, народились україноmани, література руська (в Галичині) надихана москвофобією, стала забороненим овочем і через те більше прагненим. Уряд повірив більш, ніж колинебудь про „мазепинство" і його нові загострення, рідко випраздані, часто незручні, зродили мрію не тільки про автономію, але й про незалежність".

У висновку проф. Омон був за єдністю Росії, але проти централізації. Вихід бачив у „переконливому" прикладі Злучених Держав — отже пропонував для народів колишньої імперії федерацію, що не буде „насилуванням природи". Протиставлення України Росії веде, на його думку, до нової війни рекупераційної, аналогічної до сецесійної війни в Злучених Державах.

Попри все твір Омона залишиться одною з замітніших публікацій того часу, прихильних до нас. Цікаві виводи та проекти находимо у звіті американського експерта географа Ісаї Бовмена. Він був за умовним визнанням незалежности України, Латвії й Естонії, не вірячи, щоб вони були в стані утворити сильні держави та скептично ставився до прогноз близького упадку большевиків. Щодо Галичини, він висловлювався за приєднанням її до Української Держави, коли та покажеться справді життєздатним і міцним твором. Мотивував свій проект тим, що українців у Східній Галичині є удвоє більше ніж поляків і що ця країна українська. Крим за Бовменом слід було прилучити до України, бо безглуздо прилучати його до Росії, поминаючи безпосереднього сусіду — Україну, адже мала кримська держава не має рації істнування, бо Україна має через нього легкий, хоч ограничений доступ до Чорноморя. Закарпаття проєктував приєднати також до України, бо небажаним булоб, щоб Росія (у випадку прилучення до неї Закарпаття) розтягалась аж поза Карпати і сходила в угорську долину.

Очевидно, до голосів експертів не завжди прислухались поодинокі делегації і мабуть найбільш наукове та обєктивне обґрунтування справи української незалежности не захиталоб основної лінії тодішніх політичних керманичів Антанти: антибольшевицької (отже — білоросійської) та польонофільської Клеманса, пробольшевицької чи невтральної (що на одно виходить — русофільської) Льойд Джорджа та Вільсона.

З тексту документів і коментарів І. Борщака можна поробити такі виводи: 1) справу України фактично розглядала конференція як частину російської проблеми, а не як самостійну. 2) Українська делегація зустрілась засадничо із байдужим, якщо не ворожим відношенням до своїх домагань керманичів Антанти. 3) Алїянти, чи то внаслідок злої інформації з місця чи відповідної контрпропаганди наших ворогів цілковито не вірили в істнування молодої української держави, бачили на Україні лише анархію, а український уряд визнавали умовно. 4) Саме знання про Україну як історичну і фактичну величину було дуже слабе, а до його доповнення зовсім не допомагала праця покликаних експертів ані засадничо ворожа нам преса.

Можна погодитись чи не погодитись на такі висновки, але вони насуваються при уважнішому читанні першої з черги статті. Можливе, що інші висновки прийдуть при розгляді дальших частин праці (досі надруковано ще дві: справа Галичини на мировій конференції та інтервенція Аліянтів в Одесі 1918-1919, до яких ще вернемося).

Нашим бажанням було познайомити українського читача з суттєвішими місцями праці І. Борщака, повторюючи ще раз, що українське видання її булоб дуже цікаве для наших земляків і зазнайомилоб їх із великою кількістю фактів, без яких не можна говорити про одну дуже важну сторінку нашого визвольного зриву.

—о—

Луцький „Волинь“ і українська справа.

Одна лише може бути правда на світі. Не може бути й кількох правд українських — волинської, галицької, поліської і т. д. І коли є тільки одна українська правда, то вона таки мусить перемогти, мусять її врешті зрозуміти й визнати наші сусіди.

Щось подібне неначеб уже почало відбуватися на Волині. Бо справді, луцький проурядовий „Волинь“, що відограє ролю речника окремої „волинської правди“, несподівано забалакав про правдиву українську правду, виходячи поза межі Волині й насвітлюючи її в ширших історичних перспективах.

Маємо на увазі статю Й. Л. в ч. 42 „Волиня“ під назвою „Комплекси польсько-українські“. Правда, ця стаття є зліпком власних рефлексів на статтю про українську справу в Польщі одного українця, але рефлексів такої широкої скалі і так ясно переданих, що вони представляють собою, на фоні волинської дійсности, без сумніву цікаве явище.

Шукаючи єдиного правдивого теоретичного підходу до української справи, автор роздумує:

„Або напружимо зусилля до спольщення всіх слов'янських меншин, або визнаємо право цих меншин до культивування своїх національних відрубностей і вироблення повної національної свідомости. Це альтернативи крайні й рішальні, при чому, як це вже я сказав, альтернатива перша (спольщення нас — Ред.) не має жадних виглядів на здійснення. Сама собою насувається альтернатива друга. Проте, крім цих альтернатив, є ще третій вихід із ситуації, який у дійсності в історичній скалі не є ніяким виходом, але в перспективі сьогоднішнього дня та в очах безтурботних „дозавтрашників“ може виглядати на генеральне рішення. Маю на увазі підтримку й оборону „ідеольоґії тутейшости“, культивування фікції „русінскости“, консервування українського народу на тому ступні культурного й національного розвитку, на якому був він ще в сімнацятому чи вісімнацятому столітті“.

Ставлячи собі завдання висвітлити, чи політика ведена в цьому напрямку, поперше реальна, подруге згідна з інтересами польської держави, аналізує автор низку явищ минулого й сьогоднішнього життя.

Прихильником збереження російщини у Православній Церкві й ворогам розмосковлення її (популярно — „українізації“) автор каже:

„Церква Православна в Польщі завжди й усюди була знаряддям русифікації в найширшому, всеросійському значінні цього слова. Звизурщені й переслідувані (в добі унії) русини (Білосточчини) зідхають за колишньою владою царя, опікуна й добродія Православної Церкви. Український чи білоруський нарід, упосліджений у своїй національній свідомості, починає тягнутися в напрямі Москви так, як переслідувані у XVIII. столітті дессиденти схилялися до повстаючої російської потуги й віддавалися під православну руку петербурських імператорів“.

Вказавши на еволюцію галицьких і закарпатських „старорусинів“ у новітніх москвофілів, автор вказує, що гальмування українського національного руху доводить до того, що частина студентської молоді українського чи білоруського походження в усіх університетських містах побіч українських студентських „громад“ творить чисто російські студентські орґанізації; що на вулицях Дубна та Кремянця лунають мельодії „дубінушки“ й „чубчика“; що творяться хори „донських і кубанських козаків“ родом із Здолбунова.

„З цього випливає такий висновок: утримування, заморожування „кресового“ населення в його національно-неосвідомленому стані, штучне продовжування протикультурної анахронічної „тутейшостевої ідеольоґії“ — то вода на млин всеросійської єдінонеделімчеської пропаґанди, то недоцінювання московської небезпеки, повторювання історичних помилок з часів Адрусова“.

Повторивши за українським автором, що упослідження українського народу створило комплекс червоних москвофілів (б. сельробів, комуністів і просто нуждарів, які дихають ненавистю й жагою пімсти та відчувають у той час свою чисельну силу і близькість одної сусідної держави), автор робить останній загальний висновок:

„Застосування екстермінації до українців, унеможливлювання їм культивувати власні національні відрубности — це рівнозначне з піддтримуванням обговорених вище комплексів. Отже з одної сторони перспектива нормалізації польсько-українських відносин, з другої — постійна загроза гайдамаччини, яку використовує Москва для своїх цілей, що не мають нічого спільного з добром Річипосполитої. Варто би з олівцем у руці перевести відповідні обчислення й підрахувати, що грізніше для держави: найбільший навіть поступ українізації, чи розпутання найгірших інстинктів і ширення по цілих кресах вогню ненависти, вогню, при якому свою власну печеню, як завжди, спече російський імперіялізм? Це вимагає відповіди й вирішення. Це питання не тільки сьогоднішнього дня, але нинішньої істор. доби питання на широку міру та величезних перспектив. І не думаю, щоб історичні випадки, які наближаються, залишали нам занадто багато часу на його вирішення. Вже не перший раз з черги політична точка ваги переноситься на Схід, не перший вже раз стоїмо біля джерел, з яких однаково може виломитись наша національна й державна величність, як і занепад“.

Таким сильним акордом кінчає Й. Л. свою статтю у „Волині“. Нібито очевидні проблески розуміння нарешті ваги української справи.

Але хто сказав теоретичне „а“, повинен би сказати і практичне „б“. Чи не занадто спізнилися з цим „б“ ті, що все ще займаються хочби й розумними балачками? **В. О.**

—o—

ЛИСТОПАД.

ПОЖОВКЛЕ ЛИСТЯ, СІРЕ НЕБО,
ОСІННІЙ ВІТЕР, ЛИСТОПАД.
ОХ, СКІЛЬКИ СПОМИНІВ ДАЛЕКИХ
ДО НАС ВЕРТАЄТЬСЯ НАЗАД!...

БУВ ЧАС І ВІТРЯНИЙ І ЗИМНИЙ
І ЛИСТЯ ПАДАЛО НА ШЛЯХ,
ТА В ДУШАХ НАМ СВІТИЛО СОНЦЕ
І КВІТИ НАМ ЦВІЛИ В СЕРЦЯХ.

О, НЕЗАБУТНІЙ ЛИСТОПАДЕ!
ПРОЙДУТЬ ЛІТА, ПРОЙДУТЬ ВІКИ.
А ТИ СТОЯТИМЕШ НАД НАМИ
ЯК ТІНЬ ГОСПОДНЬОЇ РУКИ.

Р. Купчинський.

Канадійські українці поклоняються

ЖЕРТВАМ ВІЙНИ.

ЮВИЛЕЙ ҐЕН. В. СІКЕВИЧА.

Наша редакція дістала цими днями одно число великого щоденника в англійській мові „Ді Івнінґ Телеграм“, що виходить у Торонто, в Канаді. Дві повні сторінки в цьому часописі займає опис цікавого свята, яке відбулося 17. вересня ц. р. в Торонто на пошану українського ґенерала Володимира Сікевича з нагоди 50-ліття його військової служби. З цілого стейту Онтеріо віхалися представники ріжних наших установ та орґанізацій з Гамільтону, Отави та Брансфорду, як теж гості та цікаві, щоб узяти участь у національному святі. Величезна знимка на всю ширину часопису показує нам кількасот земляків у кільканацяти рядах на ступнях маґістратського будинку в Торонто із ґенералом Сікевичем та цілим Ювилейним Комітетом посередині. На окремій сторінці маємо окремих девять великих знимок, що представляють ріжні моменти з життя ґенерала з часів його військової служби аж до останньої хвилини, як він з лопатою в руці працює на чотирьох і пів морґах поля, засаджених капустою, горохом, гарбузами та соняшниками.

БЕНКЕТ І КОНЦЕРТ У НАРОДНЬОМУ ДОМІ В ТОРОНТО.

Свято в честь ген. В. Сікевича було зв'язане з другим загальнішим: щоб скласти шану жертвам війни перед ценотафом (жертівник у честь невідомого жовніра з поломінню). Після прилюдної маніфестації, підчас якої склали вінки, відбувся бенкет в Українськім Народнім Домі у Торонто. Народній Дім вибудували там десять років тому. Остання велика маніфестація перед ним притягла теж представників канадійського громадянства та влади, що взяли в ній участь. Представником міста був бурмістр Роббінс, після нього промовляв представник канадійської армії, представники професій та преси. Від українців в імені ювилейного комітету промовляв голова д-р В. Ярмей і секретар В. Гультай, о. Р. Ковалевич та адвокат Теодор Гуменюк.

Увечорі відбувся концерт, в якому взяв участь прегарний хор у народніх костюмах; у програму входило теж скрипкове тріо сестер Цікляр, сольо Доні Стефанії та інші вокальні продукції. Ювилят ґен. Сікевич дістав прегарно оправлену книжку, присвячену його особі та китицю цвітів.

ЖИТТЄПИС ҐЕНЕРАЛА.

Життєпис ґен. Сікевича повний цікавих моментів. Він уродився у Києві 1870. р. і в 17. р. життя вступив до 13-го полку як доброволець. Після цього почав студії у Військовій Академії і в 1904. р. поїхав на японську війну вже як капітан. Із неї вернувся ранений та з медалею. У великій війні воював від першої хвилини в 2-ій армії у Східній Прусії. 4. серпня 1914. р. став полковником і командантом 16-го полку. 13-го серпня його ранили шрапнелем; лікувався у полевім шпиталі; за хоробрість дістав відзначення. 7-го вересня, пішовши на фронт, був ранений шрапнелем удруге. 15-го серпня 1916. р. його зробили ґенералом 36-ої бриґади за участь у боях під Перемишлем. 26-го лютого 1917. р. ст. ст. для ґенерала був великим днем. Коли він сидів при телефоні в околиці Тернополя, чекаючи на наступ, почув, що цар зрікся престолу. Революція забрала йому маєтки на Київщині і збережені гроші в депозитах Москви та Петербурга.

ЧОТИРИ ВЕЛИКІ МОМЕНТИ.

Згодом ґен. Сікевич вступає до новозорґанізованої Української Армії і бореться проти большевиків. Він виїхав потім з дипльоматичною місією до Будапешту та Відня, а 5. липня 1924. р. з жінкою та дітьми до Канади. Ґен. Сікевич має 12 медалів за хоробрість. У своїй ювилейній сповіді він згадав про чотири великі моменти у свому житті: коли вернувся підчас революції на Україну і почув рідну мову, якою розмовляли свобідно його земляки та побачив прапори обновленої національної держави; коли проводив національним полком на рідній землі; коли виїхав як дипльоматичний представник своєї держави до Будапешту; четвертий щойно прийде тоді, коли він зможе вернутися на рідну землю в самостійній державі, визнаній світом як нація свобідних людей, згідно з їх походженням, традицією і лицарським духом, що наповняє серця всіх українців, де вони не жилиб

Загрозливий законопроєкт.

НАРАДА УКРАЇНСЬКИХ КНИГОВОДІВ

У пятницю 29. жовтня ц. р. вечором відбулося зібрання Секції українських книговодів, зорганізованих у Союзі українських приватних службовиків Галичини (СУПРУГА). Зібрання відкрив і на домагання зібраних проводив голова СУПРУГА п. Лев Ясінчук, покликуючи на заступника провідника інспектора Стернюка, на секретарів пп. Стецуру і Чехівського. Приявних було понад 80 осіб, з того коло 20 зі Львова, решта з краю, головно з Окружних Союзів Кооператив та Українбанків. Від УПР явились: сен. Луцький та посли Перфецький і Пеленський.

Відкриваючи нараду, предсідник ствердив поважне число приявних. Це доказ розуміння, що організація в цьому часі є одинокою опорою й обороною варстатів та умовин праці книговодів.

Предметом нарад було зазнайомити українських книговодів з проектами законів, що їх має вирішити найближча сесія сойму. Проекти зреферували т. Стеців (голова Секції) і д-р Петрів. Оба проекти (про дипльомованих книговодів і заприсяглих знавців) криють у собі великі небезпеки і деякі можливо шкідливі несподіванки не тільки для книговодів як стану, але і для українських економічних та навіть усіх інших установ, підприємств та всіх тих, що обовязані вести книги. Очевидно, що теоретично ті самі можливости криють проекти і супроти польських підприємств та книговодів, але, як знаємо з практики, у нас звертається вістря всяких проектів у сторону українців і жидів.

В дискусії забирали голос пос. З. Пеленський, інсп. Ольховий, інсп. Стернюк, Стецура, деякі по кілька разів.

Оба референти й учасники оживленої, часто дотепної дискусії вивдвигнули на яв усі можливі практики на тлі того законопроєкту, тому приявні приняли одноголосно проект резолюцій, що спрецизовують становище до них українських зорганізованих книговодів. Резолюції, що їх з доручення зібрання має доповнити окрема комісія (посол Пеленський, д-р Петрів, Стеців і Президія Секції книговодів), будуть служити не тільки для орієнтації самих книговодів; їх мають передати Ревізійному Союзові Українських Кооператив та представникові Кооперативної Ради, щоб Союз міг заздалегідь оборонити українську кооперацію перед загрозливими „добродійствами" тих законопроєктів, далі УПР, представникам українців у Промислово-Торговельній Палаті й ін.

Закликом до організації, до взаїмної підтримки українського світа праці й освідомлення собі ролі, що її в українському житті відграє і має відіграти українське національне службовництво, закінчив провідник зібрання.

Промова марш. Ридза-Сьміґлого в нараді президії міністрів.

У Президії Ради Міністрів відбулася нарада, в якій взяли участь представники головної команди Звйонзку Леґіоністів, предсідники і їх заступники з округ. Імовірно темою нарад була консолідація ядра табору, яке творять леґіоністи і пеовяки. Від Звйонзку Леґіоністів був полк. Коц, від ПОВ мін. Косьцялковський. Маршал Ридз-Сьміґли виголосив одногодинну промову. Опісля відбувся товариський чай у премієра Складковського, в якому теж взяв участь маршал Ридз-Сьміґли.

ВІСТИ ЗІ СВІТА.

ПІД ЯКИМИ УМОВИНАМИ ЯПОНІЯ ЗАМИРИТЬСЯ З КИТАЄМ?

Як твердить дипльоматичний кореспондент щоденника „Івнінґ Стандард", покликуючись на добре поінформовані джерела, японський уряд предложив Чанкайшекові проект замирення під умовиною, що Китай:

1) визнає внутрішньо-монгольську державу;
2) признає 5-ом північним провінціям право утворити власний уряд;
3) дасть Японії як концесію простір, що його тепер японські війська займають під Шанґаєм;
4) дозволить японцям на риболовство коло китайських побереж;
5) виступить з Ліґи Націй;
6) зречеться права мати військове летунство.

70 ЛІТАКІВ ДЛЯ КИТАЮ.

З Гонкону відлетить небавом до Китаю 70 літаків, що їх нанкінський уряд мабуть закупив в Англії. Тепер виконують на них пробні лети.

МІЖНАРОДНЯ АКЦІЯ ПРОТИ ТЕРОРИЗМУ.

В понеділок 1. листопада почнеться в Женеві міжнародня конференція у справі поборювання терроризму. Вона розгляне проекти двох конвенцій, що їх опрацювали експерти Ліґи Націй на основі рішення Ради з грудня 1934. р.

Одна з них дефінює поняття терористичних актів та описує засоби, що мають унеможливити терор. Друга передбачує зорганізування міжнародного карного трибуналу.

Польською делеґацією проводить представник при Лізі мін. Комарніцький; належить до неї начальник правного виділу міністерства закордонних справ і прокуратор найвищого суду.

КОМІСАРЯ ГАЛИЛЕЇ УБИЛИ НА ПРИКАЗ КОМІНТЕРНУ.

З Бейруту потверджують вістку, що вбивником британського комісаря галилейської округи виявився агент комінтерну вірменин Богданов, відомий як „вірменський вовк". Перед двома роками вернувся він з Америки до Сирії, де організував заворушення у січні 1936. р. та в Палестині у квітні ц. р.

НАЦІОНАЛІСТИ ХОТІЛИ ЗРОБИТИ ПЕРЕВОРОТ У МАРОКУ.

Як твердить „Парі Суар", недавні заворушення в Маракеші змагали до державного перевороту й утворення нового уряду з участю членів націоналістичної самостійницької партії. Положення у місті дальше поважне; військові частини намагаються окружити університет, куди схоронилися сотки націоналістичних аґітаторів. Над містом кружляють літаки.

Присуди на мароканських самостійників.

Суд у Казаблянка засудив на вязницю від 3-ох до 24-ох місяців 58-ох мароканських націоналістів, що довели до кривавих подій у Порт Люотей.

Вояки вдерлися до мечету і арештували 300 мусулман.

Мароканські націоналісти намагались уладити демонстрацію при виході з мечету в Рабаті; сильний відділ поліції не допустив до того, арештуючи 20 осіб.

У Фезі 700 націоналістів зібралось у мечеті Карауї, відтіля вийшли маніфестаційним походом. Вояки-мусулмани вдерлись до мечету й арештували коло 300 осіб, м. ін. провідника націоналістичної партії Гассана Ваццані.

НОВА БОЛЬШЕВИЦЬКА ДИВЕРСІЯ В КОМІТЕТІ НЕІНТЕРВЕНЦІЇ.

На вчорашньому засіданні комітету неінтервенції амбасадор СССР Майський заявив, що його уряд не бере на себе відповідальности за дальшу політику неінтервенції, тому не приймає французької пропозиції з 16. ц. м., опертої на британському плані з 14. липня ц. р. Німецький амбасадор Рібентроп полемізував з Майським.

ПЕРЕД РАДИКАЛЬНИМИ ГОСПОДАРСЬКИМИ РЕФОРМАМИ В НІМЕЧЧИНІ?

Як говорять у поінформованих колах Берліна, найближчого тижня у райхстаґу предложать мабуть дуже далекосяглі господарські реформи. Таке можна вносити з промови, яку Розенберґ виголосив у четвер на прийняттю для дипльоматів і чужинецьких кореспондентів у готелі Адльон, гостро виступаючи проти трестів і концернів.

Літературна сторінка.

Молодомузці знову разом.

(В. Бірчак, П. Карманський, Б. Лепкий, В. Пачовський, С. Твердохліб, Г. Хоткевич, О. Шпитко, С. Чарнецький, М. Яцків: „ЧОРНА ІНДІЯ МОЛОДОЇ МУЗИ“ — Новелі.)

Більш як 30 років тому повстав у Львові гурт молодих письменників, що назвав себе „Молодою Музою“. Більшість імен із цього гурта ввійшли вже до літератури, неодин із членів міг би вже святкувати ювилей, — твори більшости з них неперевидані і нечитані. Оця збірка складається тільки з новель дарма, що більшість членів „М. Музи“ — поети-лірики. Ширший загал не цікавиться поезією і складати антольогію з ріжних поетів значилоб знеохочувати читача заздалегідь до книжки.

Одні читачі найдуть у цьому томі речі дуже характеристичні для відомих їм авторів — старші чи нові. Молодше покоління може з цікавістю зазнайомитися з літературними зразками, які і досі знаходять раз-у-раз наслідувачів, часто і не в такій викінченій формі, як за часів, коли прийшла до нас мода на „модернізм“. Деякі з цих новель ще й досі не втратили на своїй свіжости, інші може мають тільки вартість „музейну“, але і така вартість у літературі має своєрідний запах, що розбуджує асоціяції, дає змогу прирівнювати нові зворушення із давніми, або попросту заспокоює цікавість: як відчували люди двадцять чи трицять років тому.

Гурт молодих авторів не може трівати довго; в усіх літературах бачимо таке явище, що письменники хочби найтіснішого гурта розвиваючи свій талант ідуть іншими шляхами. Це вже лежить у природі письменської творчости. Так було і з членами „Молодої Музи“, що до речі не виступали ніколи програмово, а тільки відчували дружню солідарність у праці, яка йшла у ріжних напрямках: — у ліриці чи новелі то з сильними національними рисами, то знову з нахилом до модних у свій час европейських течій.

Чому ця збірка називається „Чорною Індією“ — на це читач найде пояснення у передмові. Молодомузці любили ефектовні, песимістичні, екзотичні, „імпресійні“ заголовки. „Блудні вогні“, „В годині сумерку“, „Чорні крила“, „В свічаді плеса“. Деякі з них видавались у той час екстраваґантними, нині вони „нормальні“, майже природні.

Молодомузці збирались нераз довкола стола, на якому у святошні хвилини появлялась „Чорна Індія“ — почесний „модерністичний“ напиток. Тепер по довгих роках вони знову разом — під її знаком.

м. р.

—o—

Франсіс Карко — новий Ґонкурівець.

Народився 3. липня 1886. року в Нумеї (Нова Каледонія). Після блискучих клясичних студій дебютував поезіями „Інстинкти“ (1911). Змолоду його тягнуло до поезії: в великому репортажі-споминах „Нишком“, що друкується тепер у „Маріянні“ Ф. Карко вводить нас у клімат своєї молодости. Це втечі з лекцій ліцею, щоб читати на дозвіллі вірші парнасистів, це поетичне та примхливе юнацтво — в час мандрів по забутих закутинах старої, доброї Франції, підчас гарячого літа в Лянґедоку й Гасконі, в гурті друзів, таких як і він самий богемістів, на військовій службі, всюди Карко жив лиш розмовляючи з поетами, до самозабуття закоханий і відданий поезії, що була його единою і властивою стихією. Колись-то в „Літературних Новинах“ Карко оповідав як відкривав він поезію, як знайомився з Бодлером, з Корбієром, з Верленом, як один мулярський челядник, дивно чомусь обізнаний з літературою, навчив його любити Льотреамона, Мореаса, Верґарна...

Мало тепер є письменників, що живуть лише літературою. Віддавна нарікає на це Жюль Бенда: „Клерки“ (робітники пера) зраджують своє покликання, ідуть на службу політиці та політикам, партійній боротьбі, встрявають у ділянки, зовсім далекі їм — ось як Дріє ля Рошель, пишуть економічно-соціяльні трактати, або як Уелс — підручники історії. Карко вродився й живе тільки як поет. Нічого поза тим не знає і не хоче знати. Мабуть лише одна Франція, клясична країна літераторів, зберігає ще досі такі типи, ближчі до епохи бурлаки Війона й фільософа-кондотієра Декарта, ніж до сучасної епохи, коли мистці знесірюються у силу свого завдання.

Але це не значить, що Карко стоїть оподаль життя. Він живе повно й цікаво, він знає й любить життя, але у противлежности до інших він сприймає та транспонує його лише як поет, не позичаючи у нікого світогляду, ні прохаючи „ідеольоґічної“ поради. Він має до того особливий дар, питоменний лиш деяким поетам, видобувати поезію зовсім не з блискучого боку життя, а радніше з нецікавого. Не злагода античности, не клясична погідність, не сальонова вишуканість, не естетизм вабить його, а буденність вулиці, щоденна подія, щоденні люди й речі — себто саме життя. Він є крім того особливий талант опромінювати свої транспозиції життя якимсь синявим сяйвом іронії-усміху гульвіси, шибеника, шалапута. Тому Карко найбільше любить з усіх французьких поетів Ф. Війона.

Ось блукаючи по закутинах середньовічньої Франції, Карко спиняється в задумі: тут він уже був колись. Коли-ж саме? Звідки знайомий йому цей собор, цей суворий замок? „Це тяжке склепіння, ці підозрілі нори, нутро нужденних крамничок, лихо освітлених, тріснені мури, вежа маніжлива й струнка, як та на шахівниці, сопух, той гострий сопух зігнилого дерева, винної пивниці, сопух притаманний шілинам старої дільниці — все це зустрічало мене й помагало пізнати його. Цеж був ніхто інший як Війон, що в цій темнавій і ховзькій перспективі робив мені знаки...“ („Відкриття поезії“).

Війон, цей великий і вічноживий поет Парижа почерез Верлена подавав долоню Франсісові Карко, авторові „Богема й моє серце“. Новий „ґонкурівець“ недаремно писав про Війона роман: незвичайно орґанічний, продуманий і ліричний, наскільки ліричним може бути західний прозаїк, що звик гасити нвутрішній душевний вогонь кригою строгого слова і стилю. Таких поетів родить лише Париж-місто, де поруч прикрої, цинічної дійсности живе чудесна мрія. Є у Карко вірш, у якому просить Бога „щадити свою останню богему...“ Можуть нині подобатись високолетні, реторизуючі поети-„барди“ — алеж поза ними офіційними, „ордено- чи лавроносними“ живуть поети-гульвіси, з ностальґією давньою, як склепіння їхніх винниць і каварень, поети тихі й некрикливі, заслухані лиш у вірші свої та своїх друзів.

Молитва Карко, щоб ощаджувати останню богему мабуть була передчасна. Доки істнуватиме світ, доти та богема (в сенсі щирої й справжньої поезії) буде у мжичасті, ацителенові вечорі шепотіти як Карко свої химерні вірші...

Поезія Ф. Карко („Пісні кисло-солодкі“, „Богема й моє серце“, „Малі обрії“) не суттєва для його творчости, хоч як це дивно. Маючи велике поетичне чуття й пребагату культуру властивої чистої поезії, він не вибивався понад рівень сучасників-друзів з літературного середовища Парижа переломових років 1910—1920. Почував себе оригінальним у романі, може тому, що дійсно важко було сказати щось нового про речі, якими жили такі попередники як Нерваль, Рембо й Верлен. Неначе продовжуючи й розробляючи тему Війонового життя — дивного істнування цього середньовічного мрійника та бандита, Карко почав студіювати нетри париського „дна“, побут париських бездомних волоцюг, на те, щоб видобути з того почварного й відразливого краєвиду світліший промінь. Так повстали „Сцени з життя Монмартру“, „Фернандине нещастя“, „Невинні“, „Ісус - Корустіль“, „Нічого більше крім жінки“ і т. д. романи з життя повій, заведіїв, бандитів, босяків, звихнених людей, твори занадто сумнівної атмосфери, але накреслені з великою силою нового реалістичного малюнку, напружені в конфлікті та акції, поетичні в шорсткому стилі. Карко один із перших ввів у французьку літературу „арґо“ жарґон парійського шумовиння, за що, як йому пророкували, ніколи не сподівався здобути імені справжнього письменника. Але в 1923. р. він за свій роман „Людина в пастці“ дістав повістеву нагороду Французької Академії.

Два романи-життєписи — згадуваний Франсуа Війона і сучасного маляря Моріса Утрілльо — прекрасні.

Від часу, коли Карко передав перший свій роман про дно Парижа „Ісус-Корустіль“ у „Меркурі Франції“ (зовсім безнадійно) роман який два тижні потім видруковано, і повістяр злодіїв, безталанних дівчат, людей поза правом, автор протеґований і улюблений старим сеніором католиком-моралістом Полем Бурже зробив велику дорогу.

Це передусім співець Парижа. Чесний мистець, пильний і жорстокий спостерігач, глибоко моральний, хоч і немилосердний, письменник, що знає життя не з книжок, а таки з життя, письменник, що вміє опромінити темряву великоміського дна гострим зором новітнього гуманіста.

Його шанси як кандидата до Академії Ґонкурів були мізерні. Його вибрали на місце умерлого Г. Шеро таксамо несподівано, як видрукували перший роман. Але Академія пішла за своїм гаслом, якого ніколи не зраджувала — нагороджувати тільки за талант і мистецький вияв. Ніякі інші критерії тут не грають ролі. Леон Доде став ґонкурівцем не за свої блискучі щоденні статті політика в „Ляксіон Франсез“, а за свою літературну працю. І лише серед ґонкурівців цей стовп французького роялізму може сидіти близько комуніста А. Мальро, автора капітальної „Людської долі“. Мабуть і у Франсісові Карко академики побачили тільки справжнього мистця, мистця ще передтим, як починається творчість.

Ю. Косач.

Словацькі демонстрації в Братиславі.

Демонстрації словацьких студентів, які домагаються введення словацької мови в урядах і школах на терені Чехословаччини, тривають далі. В університеті уладили студенти-правники демонстрацію проти проф. держ. права Пешка, відомого з протисловацьких виступів. Пешка відкликав виклад. Серед окликів: „У Словаччині по словацьки" студенти пішли на медичний виділ, де по чеськи викладав проф. Тайслер. Студенти загрозили страйком, якщо їх домагань не вислухають. Підчас демонстрацій словацьких студентів жидівська молодь і чехи викрикували проти словаків і проти о. Глінки.

—o—

Обіжник у справі пресової цензури.

В дні 19. ц. м. приняв премієр і міністер внутрішніх справ ген. Складковський представників союзу журналістів, які інтервеніювали у справі пресової цензури. У звязку з тим премієр видав доручення підчиненим органам, яке управильнює стосування пресової цензури. Це доручення має за завдання з одного боку охорону прилюдного інтересу, з другого боку полагоду слушних постулятів представників преси, що їх обговорено на конференції у премієра.

БЕЗРОБІТТЯ У ФРАНЦІЇ РОСТЕ.

Число зареєстрованих безробітних за минулий тиждень зросло на 3.000 і дійшло до висоти 317.232.

НОВИНКИ.

— **З приводу Свята 1-го Листопада** в понеділок „Діло" не вийде. Чергове число нашого часопису появиться у вівторок вечір з датою 3. листопада.

— **Зміна адреси.** Установлений міністерством судовий перекладач для мов української, чеської та німецької, д-р Олександер Бариляк, перепровадився у Львові, на вул. Пяскову, 3. А. м. 3.
1985

— **Філія Союзу Українок у Львові,** улаштовує дня 2. листопада ц. р. в год. 19-тій веч. у салі Ремісничої Палати при Стрілецькій Площі ч. 8. **Показ Мод.** Програма: Вп. п. Остапович: плащі, костюми, сукні спортові, тоалети вечірні й візитові. Вп. п. Зелена: трикотажі. „Міка", Вп. п. Бережницька, „Мак": капелюхи. Вп. п. Глушевський „Хром": футра, куртки. лиси, пелерини. Вп. п. Думин „Базар": ґалянтерія. — Вступ за програмкою, котру можна набути при вході на салю.
1982

— **Галя Левицька й Михайло Голинський у Львівському радіо.** В неділю 31. X. виступлять у радіо наші мистці: оперовий співак Михайло Голинський і піяністка Галя Левицька. В програмі виключно твори **Миколи Лисенка.** Початок авдиції в год. 16.05. Трансмісія на всі стації Польського Радія.

— **Концерт М. Дуди в Рівнім та у Львові.** По 26 концертах у Галичині й на Волині дасть ще п. М. Дуда два концерти: 31. X. в Рівнім та 2. XI. у Львові в салі кіна Апольо. В концерті візьме участь незнана ще у Львові п. Дубрівна. На програму складаються арії, нар. пісні та дует із „Запорожця за Дунаєм".

— **Загальні збори Т-ва „Українська Захоронка"** у Львові відбудуться 5. листопада ц. р. в год. 5 у салі „Української Бесіди" при вул. Рутовського 22.

— **Закриття читальні „Просвіти".** Брідське староство припинило діяльність читальні „Просвіти" в Білявцях, подаючи за причину нелеґальну діяльність кількох виділових.

— **Заборони.** Пишуть нам: Філія „Сільського Господаря" в Добромилі дістала письмо зі староства з домаганням звільнити зараз агронома філії п. Степана Каратницького під загрозою санкцій, якби він таки залишився там при праці. Передтим перевели у нього особисту ревізію і забрали всі папери й записки. — В Хирові придержали пропаґандистку з РСУК п. Ольгу Скибу. Їй забрали папери і заборонили дальше виконувати працю над кооперативним освідомленням українського жіноцтва.

— **Полекші в почтово-телеграфічних оплатах.** Міністр почт і телеґрафів видав розпорядок про обнижку деяких почтово-телеґрафічних оплат. Отже розпорядок касує зовсім оплати, що їх побирали сільські листарі за реєстровані посилки. Додаткові оплати за посилки по скінченні урядування братимуть у будні дні щойно від год. 8-ої вечором до год. 8-ої рано, в неділі і свята в усіх годинах, крім двох годин: від 9-ої до 11-ої.

— **У справі іспитів зрілости.** Міністерство освіти рішило, що іспити зрілости в ґімназіях для учнів, що кінчать 8-у клясу ґімназійну давного типу, відбудуться з кінцем шкільного року в нормальнім речинці. З огляду на приписи в ґімназіях, в яких мають бути повторені іспити зрілости не пізніше як перед упливом двох років, можна їх повторяти до кінця 1940. р. Для екстерністів іспити зрілости можуть відбуватися також до кінця 1940 р., з тим застереженням, що осінні речинці 1939 р. будуть призначені для кандидатів, які повторяють іспити зрілости, бо особи, що хотіли би приступити вперше до іспиту в часі від 1939 до 1940 р., не будуть до цього іспиту допущені.

— **Польські втрати при обороні Львова.** Союз оборонців Львова з листопада 1918 р. виладив при помочи наукової комісії т-ва дослідів історії оборони Львова спис польських страт у боях від 1—22. листопада 1918 р. Листа тих, що в тім часі брали участь в обороні Львова і полягли або померли з ран у літах 1918—1920, виказує 440 прізвищ, з чого 202 припадає на один тільки місяць листопад 1918 р. Наймолодший оборонець мав 12 літ, найстарший 55. Переважали студенти й учні середніх шкіл, а саме студентів університету було 28, політехніки 26, дублянців 7, учнів середніх шкіл 98, учительських семинарів 5 і т. д. Крім того було 2 учителів, 4 рільників, 20 робітників, 70 ремісників, 22 урядовців, 7 вільних фахів, 5 військових. Між полеглими було 41 військових старшин, 95 підстаршин і 302 вояки. Всі ті цифри неповні і можуть змінитися, тому, що немало осіб годі було устійнити.

— **Демонстрації польських студентів у Львові.** В пятницю 29. ц. м. ендецькі студенти уладили без дозволу університетської влади віче. Коло год. 1-ої вполудне вийшов ректор проф. Кульчинський і склав коротку заяву у справі розписання виборів в організації „Млодзєж Вшехпольска" та у справі своєї резиґнації зі становища ректора. Негайно після того ректор відійшов до свого кабінету. Вечором ендецькі студенти уладили демонстрацію на подвірю „Дому професорів" при вул. Супінського, де мешкає ректор. Опісля студенти пішли походом вул. Миколая на вул. Академічну, де їх позігна-

за поліція. У звязку з демонстрацією перед помешканням ректора його дружина Марія оголосила прилюдного листа, в якому подає до відома, що демонстранти перестрашили тяжко хорого 6-літнього синка. Таку поведінку студентів, піддає під осуд матерей у Львові.

— **Самогубство.** У пивниці дому при вул. Глибокій 14. у Львові повісився 40-літній Григорій Павлишин, помічник залізничих варстатів на головному двірці. Павлишин постановив покінчити з життям, тому, що його підозрівали, що присвоїв собі варстатовий метал.

— **Краєва хроніка.** Між Радивиловом і Бродами пастухи обкидали камінням особовий поїзд і повибивали шиби у сиґналових ліхтарнях. Залізнича влада звернулася до адміністраційної влади у Бродах, щоб видала відповідні доручення. — 14-літній пастушок І. Антоняк кинув каменем на терені Новосілок до особового поїзду, що їхав зі Львова до Самбора, і вибив у вагоні шибу. Поліція веде слідство. — В лісі М. Ротгавма в Лавочнім пов. Стрий пожежа знищила коло 2.000 кубічних метрів смереки. Шкода сягає 10.000 зол. Пожежа повстала від затри, що її запалили в лісі робітники і забули опісля погасити вогонь.

— **Новий подвиг ендецької боївки.** На варшавській політехніці підчас викладу професора фізики Вольфке студенти обкинули професора гнилими яйцями, а крім того кинули дві смердючі бомби. Була це пімста за те, що проф. Вольфке є противником лавкового ґетта.

— **Парцеляційна афера двох польських адвокатів.** З доручення прокуратури в Люблині поліція арештувала польського адвоката Головінського в Луцьку, який мав уже замкнену адвокатську канцелярію цілий рік. Одночасно поліція арештувала одного варшавського адвоката. Оба адвокати замішані до парцеляційної афери.

— **Втеча човном з большевицького пекла.** До Констанци в Румунії приплив човен з двома большевицькими вояками. Один з них уже помер від ран, другий був визнаний до краю. Він оповів, що втік човном з Одеси разом зі своїм товаришем, бо не міг пережити страшних умовин життя в 26-ому полку прикордонних стрільців. Коли човен випливав з порту прибережна сторожа тяжко зранила його товариша, який помер по довгих муках, кілька годин перед прибуттям до Констанци.

— **Горить сіно.** Як повідомляють із Пинська, на просторі кількох кільометрів горять в околиці торфові сіножати. Вогонь знищив великі запаси сіна, зложеного на зиму у стіжках.

— **Політичні процеси в Чехословаччині.** Окружний карний суд у Празі засудив Франца Кштупра на 10 літ тяжкої вязниці і втрату горожанських прав за зраду військової тайни. — У Братиславі засуджено за змову проти держави і зраду військової тайни: інж. Франца Бавера на 15 літ вязниці, Ігната Роная на 9 літ, Валерія Роная на 5, Павла Рогача на 7. Еміля Тота на 5, Арнольда Фельдсама на 9, а врешті Антона Каллеца за затаєння проступку на 4 роки вязниці.

— **Катастрофа „люксторпеди".** Недалеко стації Рошши на шляху Варшава—Краків приключилася катастрофа люксторпеди. Шляхом рівнобіжним із шляхом „люксторпеди" їхав вантажний поїзд, а з одного його вагону виставала велика залізна траверза. Ця траверза розпорола зовнішню частину „люксторпеди", наслідком чого ушкодила проводи і торпеда зупинилася. Ціла підстава вагону зовсім ушкоджена. Колиб траверза була поміщена вище, булиб потерпіли і пасажири „люксторпеди". Пасажири відїхали далі іншою „люксторпедою".

ВІДГУКИ ДНЯ.

Такий один день.

Що року приходить такий один день, коли не можна обігнатись від споминів. Не помагають на це ні турботи буднів, ні актуальности життя, спомини проривають греблю і заливають усе інше.

І дивна річ: бувають спомини веселі, бувають спомини сумні, а ці — і веселі і сумні. З журбою радість обнялась і так піде вже в мандрівку століть.

А ще дивніше: дехто немов не хоче, щоб ми цей день згадували, в леґендах його передавали, в піснях його величали. Чому?! Адже ми тоді взялися будувати державу, може й невміло, але взялися. Адже ми тоді взялися ставити армію, може й невчено, але взялися. Вийшло було таке право на світі і ми з нього скористали. Що ми булиб варті, якби не скористали?! А як видивився б на нас цілий світ?!

Чиж можемо не згадувати цього дня?

Минувся день, що приходить раз на довгий період часу і минулася ціла низка звязаних з ним днів, що не повторяться ніколи.

Лишилися спомини і велика наука.

Наука, що державу треба будувати передовсім у своїх власних грудях, а тоді вже легко побільшити її і перенести на вільну площу.

Наука, що нічого на світі задармо нема, а коли раз на віки трапиться, то треба потім солоно доплатити.

І лишилися спомини...

Як нині бачу: в осіннім холоднім повітрі лопотить прапор на ратуші.

Чи можу його не бачити? Пропало, раз поглянув і до нині бачу.

Як нині памятаю: стоїть молодий ученик на стійці коло маґазину. Знав, що наші війська покидають Львів, але ніхто його не зміняв, то він не рухався. Щойно куля змінила його.

Чи можу не памятати? Довідався і памятаю...

Як нині чую: грохіт шість соток ніг об камінь львівських вулиць. То вишкіл У. С. С. входив раннім ранком до Львова, а сонце миготіло на сірих шоломах як золота чічка.

Чи можу не чути?

Вчув тоді і до нині чую.

Що року приходить такий один день, коли не можна обігнатись від споминів. Не можна хоч би хотів, а то ніхто не хоче оганятись...

Галактіон Чіпка.

— **З землевласника жебраком.** Підчас облави на жебраків у Варшаві поліція арештувала 70-літнього Станислава Вітковського. Перед війною Вітковський мав великий маєток на Україні. Підчас революції втратив геть усе і маєток і родину. Не призвичаєний до біди, Вітковський скотився на саме дно і жив з дрібних крадежей. Крім того підробляв підписи на векслях високопоставлених осіб, своїх добрих знайомих. Вкінці суд засудив його на вязницю за сфальшування підпису на векслі на більшу квоту. По виході з вязниці Вітковський почав жити з жебранини.

— **Де гине найбільше моряків?** Міністерство маринарки Злучених Держав оголосило цікаву статистику смертности американських моряків. Виявляється, що 25 прц. моряків гине підчас їзди самоходами, мотоциклями, автобусами і залізницями, 50 прц. гине від недуг, 10 прц. від нещасливих випадків, але не на морі, 10 прц. топиться підчас купелів в ріках на відпустках і лише 5 прц. моряків топиться в морі підчас виконування своїх обовязків.

— **Ріжні вісти.** Рибак з Брайтон побачив підчас ловлі риб літака у вогні, що спав до каналу Ля Манш. Коли рибак приїхав на місце катастрофи побачив на воді ледви сліди оливи. Влада веде слідство. — Недалеко озера Ляфре у полудневій Франції автобус упав до рова. 2 особи вбиті, 19 ранених. — Грецький король Юрій виїхав на яхті „Гелляс" до Бріндізі, звідкіля відїде на довший побут до Риму. Король відбуде подорож по Европі. — В околиці острова Тринідад затонуло два прибережні кораблі. — Катастрофа повені в Сирії прибрала великі розміри. В околиці Гомс вода знищила залізничий шлях на прорторі 800 м. Комунікація між Дамашком та Алеппом перервана. Вода залила пустиню на схід від Дамаску.

— **Спростування друкарської помилки.** У вчорашньому числі „Діла" у статті д-ра Ст. Барана п. н. „Старі пляни і нові методи" в її кінцевому уступі зайшла друкарськьа помилка, а саме, що практичне застосування земельного закону з 14. квітня ц. р., що обовязує **від 14. жовтня ц. р.**, ще маловідоме. Замісць 14. жовтня має бути **14. травня ц. р.**, бо від того дня згаданий закон фактично обовязує.

— **„Ограничник" струму опікується радіо-аматорами на Шлеську.** Радіо-аматори на Шлеську мають окрему журбу, незнану в інших дільницях краю. Є нею норма струму, означувана для кожного відборця. Не вільно її переступити, бо на сторожі марнування струму стоїть „ограничник" — спеціяльне уладження, що нормує струм. Кожний громадянин Шлеська, що купує радіоприймач, мусить рахуватися з тим, скільки зуживає цей апарат струму. Бо коли радіо зуживає струму більше скромної норми, тоді не вистане його на лямпи, що стає правдивою журбою. На щастя найдено і на це засіб. Можна вживати радія довільно, не переступаючи норми. Приймачі ФЕНОМЕН, єдині зпоміж інших апаратів зуживають струму тільки 25 ватів, що не наражує власника на ділання „ограничника", який вилучує струм. Крім цієї виняткової прикмети — ощадности струму — апарати Феномен, краєвої продукції Телефункен, ділають знаменито, мають прегарний, природний тон, збудовані на солідним шассі, крім цього приступні ціною. Тому на Шлеську вони, як супери тішаться великим успіхом. Кожному загрожує „ограничник" — так краще купити „Феномен", пристосований до місцевих умов.

— **Розвій техніки радіоприймачів в останніх роках.** Найкращі прикмети досконалости технічної радіоприймачів це: 1) чулість апарату, 2) селективність, 3) акустика. Досі конструктори радіоприймачів звертали увагу на поправу чулости і селективности апаратів. Досі будова апаратів йшла двома шляхами. Будовано апарати простолінійні і супергетеродини. Загально думка ворожила будучність апаратам простолінійним. Одначе сталося інакше — супергетеродина здобула першорядове місце між радіоприймачами завдяки новому поступові радіотехніки. Вона розвязала якнайкраще справу селективности і чулости радіоприймача. Зате акустика і чистота відбору натрапляли далі на труднощі, здавалося непоборимі. В році 1936 почалася боротьба за вірне відтворення звуків. Здобутки радіових інженерів падуть: ширша стяжка акустичної чулости, нижчі баси і вищі сопрани. В році 1937 винайдено лямпу АЛь4 і тим осягнено бажану ціль: вірність звуків. Порівнюючи минулорічну супергетеродину з цьогорічною найдемо великий поступ: музика дістала третій вимір, вона стала більш простірна. Цей поступ радіотехніки не залишив поза промислу радіового і краю. Нпр. фірма „КАПЕЛЛЬО", яка продукує тільки супергетеродини, випустила на ринок приймачі із цими трьома досконалими прикметами: чулість, селективність і акустичний відбір, все це на найвищому рівні. Коли слухаємо через супергетеродину Капелльо забуваємо, що слухаємо радія. Маємо повне вражіння безпосередности. Поширення акустичної стяжки, ужиття лямпи АЛь4, змішовач басових тонів на близько 2 Непер зложилися на те, що ця супергетеродина осягнула дійсну вартість інструментальну. В апараті МІЛЯНО звязано автоматичний реґулятор ширини стяжки із реґулятором барви голосу через що неможливо наставлювати приймач на найширшу стяжку при рівночасній ослабуванню барви голосу. Інші прикмети супергетеродини Капелльо, прегарна конструкція, знаменита скаля, зверхній вигляд тощо, ставлять її в ряді найбільш технічно удосконалених заграничних приймачів. В порівнанні з апаратами в минулих роках супергетеродини Капелльо виказали 100-кратно збільшену чулість, 75-кратну селективність і 6-кратну силу сприймання. Акустичну стяжку поширено на 2 октави

Відозви й комунікати.

ДО ВСІЄЇ СТАРШИНИ Й КОЗАЦТВА УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА!

Управа Українського Воєнно-Історичного Товариства у своїх збірниках матеріялів до історії українського війська під назвою „За Державність“ до цього часу вміщувала фотографічні знимки нашого командного складу і в першу чергу його генеральної та булавної старшини.

Тепер Управа Товариства хоче поширити репродукцію фотографій на цілий старшинський корпус нашого війська та на козацтво.

У цій цілі Управа Товариства звертається до всіх панів генералів, булавної і молодшої старшини, до підстаршин і козаків з проханням прислати Товариству свої й товаришів та знайомих фотографії, долучаючи обовязково службовий реєстр чи відпис з нього. Колиж того нема, то треба самому скласти бодай коротенький опис своєї військової служби, який слід стверджити власноручним підписом. Підстаршини й козаки мають написати повну назву частин, у яких служили, і коли саме — в яких роках.

Фотографії мають бути, по змозі, у військовій уніформі, але можуть бути і в цивільному вбранні.

Якщож хто має й інші знимки з життя чи бойових чинів українського війська, то також просимо присилати їх, із зазначенням дат і короткого опису.

Якщо фотографій набереться значне число, то Управа Товариства видасть великий альбом української збройної сили, в якому повинні знайтися всі учасники нашої славної армії від найстаршого генерала до наймолодшого хорунжого і рядового козака.

Фотографії надсилати треба вже таки зараз на адресу Воєнно-Історичного Товариства: Warszawa 22, ul. Opaczewska 54, m. 15. Pułk. M. Sadowskyj.

Спорт.

КОМУНІКАТ.

Філія Карпатського Лещетарського Клюбу у Львові повідомляє, що заповіджений на день 31. жовтня біг навпростець переложений на 14. листопада п. р. В неділю 31. X. як звичайно суха заправа лещетарська. Початок тренінгу в год. 9.30.

ПРОГРАМА НЕДІЛЬНИХ ЗМАГАНЬ.

Грища Чорних: год. 2. попол. мечі за мистецтво Округової Ліги **Україна — Погонь І Б.**

Грище Т. З. Р. (коло Погоні): год. 2. попол. товариські змагання **Степ — Святогор.**

НАКОЛЕСНИКИ УКРАЇНИ В ДРОГОБИЧІ.

Україна вислала своїх чільних наколесників Бабія, Степаник і Колтуцького до Дрогобича, де вони візьмуть участь у наколесницьких перегонах Дрогобич—Стрий—Ісочна—Дрогобич (коло 100 км.) за чашу Польмізу.

Нові книжки й журнали.

ГОЛОС СПАСИТЕЛЯ, місячник. Йорктон, Саск., жовтень 1937. Р. IX. Ч. 10.

—o—

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає.

Театри.

Великий Театр:

Неділя 31. X. год. 12 впол. „В святоіванську ніч“ казка для дітей; год. 3.30 попол. „Завтра неділя“; год. 7.30 веч. „Завтра неділя“.

Вівторок 2. XI. год. 7.30 веч. „Завтра неділя“.

Середа 3. XI. год. 7.30 веч. Одинокий виступ Мануелі дель Ріо.

Четвер 4. XI. год. 8. веч. „Мадам Батерфляй“.

Театр Ріжнородностей:

Неділя 31. X. год. 3.30 попол. „Жабоньска“; год. 7.30 веч. „Жабонька“.

Вівторок 2. XI. год. 7.30 веч. „Жабонька“.

Середа 3. XI. год. 7.30 „Де чорт не може“.

Четвер 4. XI. год. 7.30 веч. „Де чорт не може“.

Український Нар. Театр ім. І. Тобілевича.

БЕРЕЖАНИ:
31. X. Довбуш.

ЗОЛОЧІВ:
2. XI. Циганський барон.
3. XI. Орлеця.
4. XI. Шаріка.
5. XI. Ніч під Івана Купала.
6. XI. Муж двох жінок
7. XI. Довбуш.

Український Народній Театр ім. М. Садовського.

ПЕРЕМИШЛЬ (сали Робітничого Дому):
3. XI. Хмари.
4. XI. Ма[illegible] Богуславка.
5. XI. Ніч під Івана Купала.

З Перемишля Театр виїздить на Лемківщину — Дубецько, Динів, Березів, Сянік, Риманів, Ліско.

КІНА.

АПОЛЬО: „Я була шпіоном“ (Фрайляйн Доктор).
АТЛЯНТИК: „Кід Ґаллгед“.
ВАНДА: „Голгофта“.
ГРАЖИНА: „Тайни жовтого міста“.
ЕВРОПА: „Їх сто й вона одна“ (Д. Дурбін).
КАСІНО: „Ескапада“ з Марл. Дітріх.
КОПЕРНИК: „Знахор“ на осн. повісти Долеги-Мостовича.
МАРУСЕНЬКА: „Пропавший острів“ комедія „Парада жінок“.
МЕТРО: „Сан Франціско“ та ревія
МІРАЖ: „Потвора“ (Гарі Баур).
МУЗА: „Камелієва дама“.
ПАКС: „Тоскі з Відня“ із славним хором „Вінер Зенгеркнабен“.
ПАЛЯС: „Зоря Рівієри“ з Ерною Зак.
РАЙ: „Княжа“.
РІЯЛЬТО: „Бурґтеатер“.
СВІТ: „Леґія пропащих“ і „Бродвей Біл“.
СТИЛЕВЕ: „Варієте“ і ревія „Ані Льондон ані Рим“.
ТОН: „Втеча Тарзана“.
УТІХА: „Тіні минулого“ та ревія.
ХИМЕРА: „Ти що в Гострій світлицями“.

ФОТОПЛЯСТІКОН:
(пл. Марійська 5).
„Мемфіс, Сакара, Гелюан“.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Неділя, 31. жовтня 1937.

8.00 Сигнал часу; 8.05 Ранішній денник; 8.15 Для села: Хліб. Газетка; 8.30 **Контроля молочности у селянських господарствах, в українській мові вигол. інж. Роман Голод;** 8.40 Бах: Ададжіо, пл., 8.45 Пробуємо масло в Берліні; 10.30 Оркестри та солісти, пл.; 11.30 Актуальний репортаж із життя; 11.57 Сигнал часу; 12.03 Симф. поранок: орх., скрипка; 13.00 Останні вистави у Львові; 13.10 „Казково-колірова“ фрагм. із пов. Севера; 13.30 Музика; 14.45 Для села: Огляд ринків рільних продуктів; 15.00 Настроєва музика в пл.; 15.10 На ласкавім хлібі; 15.20 Музика в пл.; 15.30 Народній промисл і умовини його розвитку; 15.45 Для дітей: Вимок із „Книжки джунглів“, Музика в пл.; **16.05 Концерт солістів: Твори Миколи Лисенка у 25-ліття смерти композитора вик. Михайло Голинський тенор, Галя Левицька фортепіян;** 16.45 Аншиця та життя; 17.00 Концерт легкої і танк. музики: спів, скрипка; у перерві в год. 18.00 День ощадности; 18.35 Театр Уяви: „Самаритянин auf Сольферіно“ Франка Лебрехта; 19.35 Авд.: Осінню; 20.00 Шубертові твори у вик. Я. Фінклера (бас) і гр. пл., 20.35, 21.00, 21.01 Спорт; 20.40 Політ. огляд; 20.50 Веч. денник; 21.15 Комерс на піддашші, вес. авд. у вик. Ю. Тепи і Зб. Личинського; 22.00 Сонати на альтівку та форт.; 22.35 Танк. музика в пл.; 22.50 Ост. вістки; 23.00 Танк. музика в пл.

Понеділок, 1. листопада 1937.

8.00 Сигнал часу; 8.05 Ранішній денник; 8.15 Для села: Гутірка, Хліб. скринька, Ґріґ: Суїта з „Пер Ґюнта“, пл.; Як користати з хліб. порад; 10.30 Концерт солістів: форт., спів; 11.10 Кватира „Оборонців Львова“ і сх. окраїн на Янівськім цвинтарі; 11.20 Хор Сикстинської капелі, пл.; 11.30 Репортаж із життя; 11.57 Сигнал часу; 12.03 Муз. поранок: симф. орх., скрипка; 13.00 Муз. життя Львова; 13.10 „Ермола“ оповідання; 13.30 Музика: орх., спів; 14.45 Для села: Авд. на Задушний день, Музика з пл., При добрій волі легко собі порадимо; 15.45 Авд.: З піснею по краю; 16.15 Концерт військ. орх.; 17.00 Що людськість завдя-

...ют Роб. Кохові; 17.15 Тисяча тактів музики; 18.00 Хвилина бюра студій; 18.10 Більша заява про закупи, що їх робить місько у хліборобів; 18.20 Трохи пісні, трохи слова, відповіди на листи та гр.; 18.35 Катол. повість про середневічні часи, варис Теод. Парніцького; 18.50, 19.50 Спорт; 18.55 Програма на завтра; 19.00 Вояцька авдиція; 19.30 Про повість Гонсьоровської „Райська яблуня“, 20.00 Концерт солістів: форт., Ол. Міхалов... бас; 20.45 Веч. денник; 20.55 Актуальна гутірка; 21.00 Культ померших у ... частинах світа, текст, музика; 21.45 Літер. новини; 22.05 Симф. концерт, орк. флет; 22.55 Ост. вістки; 23.00 Трансм. з цвинтаря „Обронців Львова“.

Вівторок, 2. листопада 1937.

6.15—8.00 Ранішня авд.; 11.57 Сигнал часу; 12.03 Полуднева авдиція; у перерві в год. 12.20 Полудн. денник; 13.45 Популярна музика з пл.; 14.30 З реліг. музики, пл.; 14.55 Біржа; 15.00 Гутірка про Львів, виг. Ст. Васнлевський, Музика з пл.; 15.25 Біжучі вістки з міста та провінції; 15.30 Господарські вістки; 15.45 Муз. загадки, авд. для старших дітей; 16.05 Фін.-госп. актуалії; 16.15 Камер. концерт, квартет; 16.50 Актуальна гутірка; 17.00 Репортаж: Повінь над Ри... ; 17.15 Муз. авд. на Задушки; 17.50 Гутірка: Ведмідь; 18.00, 18.50 Спорт; 18.10 Моди; 18.20 Спів, форт.; у перерві Поезії; 18.40 Париж на вірлики; 18.55 Програма на завтра; 19.00 „Трени“ І. Кохановського, з муз. ілюстр.; 19.40 Конкурсова авд.; 19.55, 20.55 Актуальна гутірка; 20.05 Мала орхестра; 20.45 Веч. денник; 21.00 Скрипка, форт.; 21.30 Орг. речитал; 22.00 Концерт рел. музики, міш. хор; 22.30 Ост. вістки; 23.00 Концерт бандур.

Середа, 3. листопада 1937.

6.15—8.00 Ранішня авдиція; 11.15 Для дітей: „Із пригод дюових людей“ для молодших дітей, Нар. пісеньки; 11.40 Оп. музика з пл.; 11.57 Сигнал часу; 12.03 Полудн. авд.; у перерві в год. 12.20 Полудн. денник; 13.45 Музика при чорній каві, пл.; 14.10 Пучіні: „Богема“ II. дія з пл.; 14.55 Біржа; 15.00 Гутірка: Львів, Музика з пл.; 15.20 Біжучі вістки з міста та провінції; 15.30 Господарські вістки; 15.45 „Листопад“ гутірка для дітей; 16.00 Куток мови; 16.15 Розр. орхестра; 16.50 Актуальна гутірка; 17.00 Польські війск. формації на сході в 1917 р.; 17.15 Арії та пісні у вик. М. Тромпчинської, контральт у супр. форт.; 17.50 Найдешевші; 18.00, 18.50 Спорт; 18.10 Мусоргський: фрагм. із оп. „Борис Годунов“, пл.; 18.20 Концерт присв. памяті Ст. ...ського: форт., спів, скрипка; 18.55 Програма на завтра; 19.00 „Примхи шовкового приятеля“ лет. новеля; **19.20 Коломийки відіграє на цитрі Ол. Ропіцький,** 19.35 Чи правда є умовна, діяльог; 19.50, 20.55 Актуальна гутірка; 20.00 Розр. музика у вик. сальонового тріо: Ір. Ліпинська, Каз. Гальперн, **Петро Пшеничка** і вок. квартету; у перерві в год. 20.20 Куток гумору: Лужицькі казки та приповідки; 20.45 Веч. денник; 21.00 Шопенівський концерт, форт.; 21.40 Чвертьгодина поезії; 22.00 Трансм. із Квінс Гол у Льондоні: Бетовен „IX. Симфонія д-моль“; 23.15 Останні вістки.

ЗАКОРДОННЕ РАДІО.

Неділя, 31. жовтня 1937.

БЕРЛІН 12.00 Музика малої орх., 16.00 Дві години в театрі, розр. концерт, 19.45 20.00, 21.00 Спів, музика; БУДАПЕШТ 11.30 Оп. орх., 15.50 Циг. музика, 17.00 Спів, 18.10 Форт., Лістові твори, 22.30 Орх. концерт; ВІДЕНЬ 15.40 Форт. квартет ц-моль Штравса, 16.45 Діти перед мікрофоном, 18.00 „Відень у пісні“ вес. муз. авд., 19.35 Спів, Ботмен бас-барит., 22.30 Так танцюють у Відні, вес. танк. мельодії; ДАЙТШЛЯНДЗЕНДЕР 14.30 Семигородські пісні та баляди, хор, 15.00 Вес. мельодії, 19.10 Гарні мельодії; КОШИЦІ 18.00 Для Закарпаття; МІЛЯНО 17.00, 18.00 Розр. музика, 21.00, 22.00, 23.00 „Конзуельо“ оп. Рендана; МІНХЕН 20.00 21.00, 22.00 „Продана наречена“ оп. Сметани; ПРАГА 19.10 Нар. пісні, 21.00 „Викрадення зі сераю“ оп. Моцарта (II. дія); РАДІО ПАРІ 18.00, 19.00 Орх. концерт, 21.15 Пісні, 21.45, 22.00, 23.00 „Ле каприс де Маріянне“ ком. Місета; РИМ 20.30, 21.30, 22.00 Розр. музика, 21.00 Комедія.

Понеділок, 1. листопада 1937.

БЕРЛІН 15.00 Розр. музика, 16.30 Вес. співанки, 20.00 Веч. гомін; БУДАПЕШТ 15.40 Віольончеля, 16.35 Хор, 17.45 Сальон. квінтет, 20.30, 21.00 Орх. концерт. ВІДЕНЬ 15.40 Камер. музика, 16.45 Солісти, спів, форт., 17.55, 18.00, 19.00, 20.00 21.00 22.00 „Парсіфаль“ оп. Р. Вагнера; ДАЙТШЛЯНДЗЕНДЕР 15.45 Карпатський олень, гутірка, 16.00 Орх.; КОШИЦІ 18.00 Для Закарпаття; МІЛЯНО 19.00 Розр. музика, 21.00, 22.00 „Вікторія і її гузар“ оп. Абрагама; ПРАГА 17.50 18.00 „Реквієм“ Херубінія, 20.50, 21.00 Симфонія ч. 7 ц-дур Шуберта; РАДІО ПАРІ 18.00 Орх. концерт, 19.30 Хор, 20.00 Віольончеля, 20.15, 21.15 Пісні, 21.30, 22.00, 23.00 „Реквієм“ Вердія; РИМ 17.15 Танк. музика, 21.00 Танки на скр. і форт., 21.50 22.00 Орх. концерт.

Вівторок, 2. листопада 1937.

БЕРЛІН 14.00 Полудн. гомін, 15.00 Муз. дрібниці, 19.10 Розр. музика, 21.00 Авд. „Африканське весілля“; БІЛГОРОД 18.50, 19.00 Нар. пісні, 20.00 Спів, 22.20 Розр. музика; БУДАПЕШТ 17.25 Орг. речиталь, 19.45, 20.00 Брамсові твори; ДАЙТШЛЯНДЗЕНДЕР 16.00 Розр. музика, 18.00 „Єронім“ ідиля Мелера, 18.30 Пісні Вельца, Шуберта та Франца, спів, музика, 19.10, 20.10 Концерт; КОШИЦІ 18.00 Для Закарпаття; МІЛЯНО 17.15 Розр. концерт, 22.30 Орг. музика; ПРАГА 17.30 Форт. квартет ф-моль Душіка; РАДІО ПАРІ 18.00 Орх. концерт, 21.30, 22.00 „Гарна мельничка“ цикль пісень Шуберта; РИМ 17.00 Для дітей, 17.15, 20.30 Реліг. музика, 21.20, 22.00 Симф. концерт.

Середа, 3. листопада 1937.

БЕРЛІН 14.15 Розр. музика, 16.30 Рецитації поезій, 18.00, 21.00 Розр. музика; БІЛГОРОД 18.50, 19.00 Нар. музика, 20.00 Нар. пісні, 20.30, 21.00 Гумор, 21.30 Вок. концерт; БУДАПЕШТ 12.05 Спів, 13.00 Військ. орх., 18.30 Сольо на тароґато, 19.30, 20.00, 21.00, 22.00 „Тангайзер“ оп. Вагнера; ВІДЕНЬ 13.10 Розр. концерт, 15.15 Для дітей, 17.30, 18.00 Сучасна австр. музика, 19.35, 20.00, 21.00 Вок. муз. концерт, 22.20 Танк. музика; ДАЙТШЛЯНДЗЕНДЕР 16.00 Розр. музика, 19.10 Марші, 22.30 Концерт; ЛЯЙПЦІГ 20.00, 21.00 „Італійка в Альжирі“ оп. Росінія; МІЛЯНО 19.00, 20.30 Розр. музика, 21.00, 22.00 Комедія, 22.15 Віол.; ПРАГА 14.00 Пісні нім. композиторів, 20.05, 21.00 Моцартів фестіваль; РАДІО ПАРІ 21.30, 22.00 Театр Уяви, 23.05 Симф. концерт; РИМ 18.30, 20.30 Розр. музика, 21.00, 22.00 23.00 „Конзуельо“ оп. Рендана.

БІРЖА.

Львів, 30. жовтня 1937

Гроші.

Купно-продажа: Бельґи бельґ. 89·85, 89·15, Доляри американські 5.29·00, 5.26·50, доляри канад. 5.29·00—5.26·50. Фльорени гол. 293·42—291·70, Франки фр. 18·05—17·55, Франки швайцарські 122·30—121·60, Фунти англ. 26·32—26·16, Гульдени данц. 100·20—99·80, Корони ч. 17·50—16·50, Кор. дан. 117·44—116·60 Кор. норв. 132·23—131·25, Корони шв. 135·68—134·70, Ліри італ. 21·60—21·00, Марки фінлянд. 11·61—11·20, Марки нім. 121·00 — 115·00, Шилінги австр. 98·00—97·00, Тель Авів 26·20—25·90, Марки нім. срібні 127·00 — 121·00.

Акції.

4 і пів проц. внутр. 55·00, 55·25, 3 інв. 1 ем 68·50, серія непот., 3 поз. інв. 2 ем 69·75, серія 63·50, 4 консол. 58·75.

Тенденція дещо сильніша.

Папери.

Банк Польський 107·00 Цукор 33·00 Вуголь 23·25, 23·00, Лільпоп 50·40, Моджеїв 10·00, Островець 25·00, Старахович 30·75, Габербуш 41·00.

Тенденція неодностайна.

Збіжжя.

Лен	47·50—48·00
Сім'я конопл.	37·50—38·50
Ріпак озим.	58.00—59·00
Ріпак літний	53·00—54·00

Інші курси незмінені.

ЦІНИ „МАСЛОСОЮЗУ“.

Львів, 30. жовтня 1937 р.

1 кг. масла десер. бльок. без оп.	2·75 зол.
1 кг. масла бочков. вкл. з опак.	2·80 зол.
1 кг масла експ. вкл. з опак.	2·80 зол.
молоко	15—16 сот.
яйця (копа)	4·40—4·45 зол.

Тенденція на масло і молоко слаба, на яйця вдержана.

ОПОВІСТКИ.

На Рідну Школу зложила Вп. Марія Іванчук, Борислав 20 зол. замість похоронного воза для бл. п. Миколи Іванчука згідно з бажанням Покійника — та 10 зол. як подяку хористам під батутою п. Свища підчас похорону бл. п. Іванчука. Обі квоти від родини. 1978

За редакцію відповідає Олександер Кортик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. В друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок 10.